

Tycho Brahe

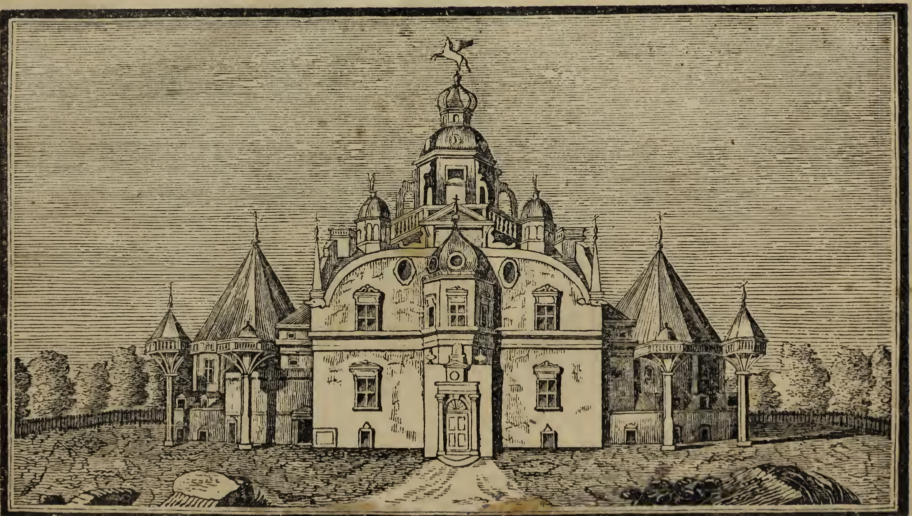

The Danes, in common parlance, pronounce Tycho Brahe's Name thus

Tyche Brah'

Compare the fine sketch of Tycho in

Troels Lund, Gsundht. Kraukh.
Lpzg 1901
pp. 198 – 215

173.

Xylograph. **URANIENBORG.** af Flinch.

Den danske Astronom

Tycho Brahes Liv og Levnet

af

P. Pedersen.

Udgivet af Selskabet for Trykkefrihedens rette Brug.

Kjøbenhavn 1838.

Trykt hos Directeur Jens Hostrup Schultz,
Kongelig og Universitets=Bogtrykker.

Blandt de af vore Landsmænd, hvis videnskabelige Virksomhed har gjort dem selv og deres Fædreland berømte, er der neppe nogen, hvis Navnkundighed overgaaer Tycho Brahes. Medens han levede, gjenlød den hele civiliserede Verden af hans Berømmelse, og fra Europas forskjellige Lande strømmede Folk af alle Stænder sammen til hans Opholdssted, for at see og beundre hans mangfoldige Indretninger til Videnskabens Tarv; og endnu, meer end to hundrede Aar efter hans Død, er Mindet om, hvad han virkede, saa levende iblandt os, at hans blotte Navn hos Enhver fremkalder Forestillingen om Astronomie og astronomiske Bestræbelser. Det er da naturligt, at man ønsker noget nærmere at kjende den Mand, hvem Videnskaberne og Fædrelandet skylde saameget, og det er hertil, de følgende Blade skulle bidrage.

Familien Brahe hører til en af Danmarks ældste adelige Slægter, og omtales allerede i det 14de Aarhundrede. Under Kong Valdemar Atterdag maatte En af denne Familie, ved Navn Torkil Brahe, for-

medelst et Mord flygte til Sverrig, og fra ham nedstamme de svenske Braher. Tychos Fader var Otto Brahe, Herre til Knudstrup i Skaane, og siden Befalingsmand paa Helsingborg Slot; han var gift med Beate Bille, og havde i dette Ægteskab 10 Børn, deriblandt 5 Sønner, af hvilke den ældste, Tycho, er født den 14de Decbr. 1546. Kort efter hans Fødsel besluttede hans Farbroder, Jørgen Brahe, der selv ingen Børn havde, at antage ham i Søns Sted og fik hertil Forældrenes Samtykke; men, da disse alligevel senere ikke vilde give Slip paa ham, uagtet de imidlertid havde faaet endnu en Søn, saa lod Jørgen Brahe ham uden Forældrenes Vidende føre hjem til sit Huus, hvor han fra den Tid bestandig forblev og fandt i sin Farbroder og dennes Kone, en Søster til den berømte Peder Oxe, to Pleieforældre, hvis Omhyggelighed og Kjærlighed for ham han senere bestandig mindedes med Taknemmelighed. Dem skylder han ogsaa den omhyggelige Opdragelse, der blev ham til Deel; thi hans Fader, der havde bestemt alle sine Sønner til Krigsstanden, var i Begyndelsen meget misfornøiet med, at Broderen vilde lade Tycho studere. Siden maa han dog formodentlig have forandret Tanker, i det Mindste satte han selv sin anden Søn til Studeringer. Tycho fik altsaa en Huuslærer, der underviste ham i de almindelige Skolevidenskaber, fornemmelig Latin, og hans Fremskridt retfærdiggjorde fuldkommen Farbroderens

Mening om ham; især yttrede han megen Interesse for Digtekunsten og erhvervede sig tidligt en temmelig stor Færdighed i at skrive latinske Vers. Denne Tilbøielighed vedligeholdt sig bestandig, og enhver Begivenhed i hans Liv, der paa nogen Maade bevægede ham, fremkaldte gjerne et eller andet Digt af ham i den Anledning.

I sit trettende Aar kom Tycho til Kjøbenhavns Universitet, hvor han i Begyndelsen lagde sig efter de Videnskaber, som den Tid almindeligt foredroges, Philosophie og Veltalenhed; men en betydelig Solformørkelse, som indtraf Aaret efter (1560), vendte pludselig hans hele Interesse til Astronomien. Den Omstændighed, at den allerede længe iforveien var forudsagt med temmelig Nøiagtighed, viste ham, hvor nøie man kjendte Himmellegemernes Bevægelser, og hans Beundring over denne, som han selv siger, næsten guddommelige Videnskab lod ham ingen Ro, før han ved Hjælp af nogle astronomiske Skrifter, saa godt det lod sig gjøre, paa egen Haand havde sat sig ind i de Grunde, hvorpaa disse Beregninger støtte sig, og de Methoder, hvorefter de udføres. Saaledes forløb nogle Aar, i hvilke Tychos Interesse for Astronomien bestandig tiltog mere og mere; da besluttede hans Farbroder, der havde bestemt ham til Statstjenesten, og derfor ønskede at danne ham til en dygtig Jurist, at sende ham til Universitetet i Leipzig, hvor dengang det juridiske Studium især

blomstrede. Ledsaget af sin Hovmester, den bekjendte Anders Sørensen Vedel, drog Tycho altsaa i Begyndelsen af Aaret 1562 til Leipzig, hvor han opholdt sig i 3 Aar, og i den Tid, efter sin Farbroders Ønske, besøgte de juridiske Forelæsninger; sin Yndlingsvidenskab, Astronomien, kunde han derimod kun hemmelig beskjæftige sig med, thi hans Hovmester tillod ikke, at han anvendte Tiden paa Andet, end det juridiske Studium. Dog, Hindringerne bidroge kun til at forstærke hans Lyst: hvert Øieblik paa Dagen, naar han troede sig uforstyrret, benyttede han til Læsning af astronomiske Bøger, og uden anden Veiledning, end sit eget Genie, formaaede han ikke alene fuldkommen at sætte sig ind i dem, men endog at bemærke deres Uoverensstemmelser og Mangler; og om Aftenen, naar hans Hovmester var falden i Søvn, forlod han sagte sin Seng og tilbragte Natten med at betragte Himlen, for at lære at kjende Stjernerne og deres Stillinger mod hverandre. Og selv hertil manglede han de fornødne Hjælpemidler; det eneste, han besad, var en lille Himmelkugle saa stor som en knyttet Haand; thi, skjøndt han gjerne vilde have brugt de Penge, hvormed hans Farbroder rigeligt forsynede ham, til Anskaffelsen af nogle Instrumenter, turde han dog ikke dette for sin Hovmester, hvem han maatte aflægge nøiagtigt Regnskab for, hvortil han brugte sine Penge. Og hvem var da denne Hovmester? Var det en gammel vran-

ten Person, der benyttede sin Anseelse hos Farbroderen til at skræmme sin Myndling? Paa ingen Maade; Vedel var et ungt Menneske, neppe tyve Aar gammel, der skyldte sit hele Herredømme ene til den Agtelse og Kjærlighed, hans Charakteer forskaffede ham, og som med Fasthed holdt over det, han ansaae for sin Pligt mod dem, der havde betroet Tycho til hans Opsigt. Det bedste Beviis herpaa er det Venskab, som denne bestandig vedblev at nære for sin fordums Lærer, og som endnu i hans Livs sidste Periode drev ham til at gjøre denne Regnskab for sin Handlemaade.

Medens Tycho opholdt sig i Leipzig, indtraf en mærkelig Sammenkomst af Planeterne Jupiter og Saturn i Løvens Tegn. Denne ønskede han naturligviis hellere end gjerne at iagttage; men han manglede de fornødne Instrumenter. Dog Geniet er ikke raadvildt; en almindelig Passer og en Cirkel, han havde optrukket paa Papir og inddeelt i Grader, tjente ham til at udmaale Planeternes Afstande fra hinanden og fra andre Stjerner; og saa betydelige vare Feilene i de da brugelige Tabeller, at han selv ved saadanne Iagttagelser kunde bemærke dem. Nu blev han altsaa overbeviist om, hvad allerede hans tidligere Iagttagelser havde ladet ham formode, at Astronomien ingenlunde havde opnaaet den Grad af Fuldkommenhed, han i Begyndelsen havde tænkt sig; men han saae tillige, at det, der fattedes for at

bringe den dette Maal nærmere, fornemmelig var nøiagtige Observationer. Fra dette Øieblik af modnedes hos ham den Beslutning, ved sikkre og fuldstændige Jagttagelser at forskaffe et nyt og paalideligt Grundlag for de astronomiske Beregninger, en Beslutning, hvis dristige Storhed man tildeels vil kunne formode, naar man betænker, at det her ikke blot gjaldt om at observere Solens, Maanens og Planeternes Bevægelser mellem Fixstjernerne, men ogsaa om en fuldstændig Berigtigelse af disses Stillinger mod hverandre indbyrdes, da de hidtil antagne vare aldeles unøiagtige. Ei heller oplevede han selv, trods nogle og tredive Aars næsten uafbrudt fortsatte Jagttagelser, at see Maalet for sine Bestræbelser naaet; først flere Aar efter hans Død fuldendtes de Tavler, der vare det vigtigste Resultat af Alt, hvorfor han havde levet og arbeidet. Fra denne Tid begyndte han altsaa at optegne sine Observationer, Noget han siden efter bestandig vedblev med; ogsaa forskaffede han sig i samme Øiemed hos en af sine Bekjendte, en ung Mathematiker, ved Navn Scultetius, der var øvet i at forfærdige astronomiske Instrumenter, et saadant, hvormed han kunde maale Himmellegemernes Afstand fra hinanden, og som han uden Vanskelighed kunde føre med sig paa Reiser.

Det var nemlig hans Bestemmelse at forlade Leipzig, for at besøge det øvrige Tydskland, og maaskee flere af Europas Lande; men et Brev fra hans

Farbroder bragte ham til først at begive sig tilbage til Danmark. Sandsynligviis har denne ønsket at tale med ham, før han begav sig ombord paa Flaaden, der i denne Sommer skulde stikke i Søen under Herluf Trolles Anførsel; men, forinden dette skete, mistede Jørgen Brahe selv Livet ved et ulykkeligt Tilfælde. Da Kong Frederik den Anden nemligen Dag med sit Følge red over en Bro, der omtrent paa samme Sted, som nu Knippelsbro, forbandt Amager med Kjøbenhavn, gik Broen itu, Kongen styrtede ned og kom i Livsfare; Jørgen Brahe ilede da til for at redde ham, men faldt selv i Vandet, og blev saa ilde tilredt, at han døde faa Dage efter. Tycho mistede i ham en elsket Paarørende, der bestandig havde viist en faderlig Kjærlighed imod ham, og dette Tab bidrog vel ikke lidet til at gjøre ham Opholdet i Danmark ubehageligt. Hertil kom desuden den Omstændighed, at hans Venner og Beslægtede, istedetfor at dele hans Interesse for Astronomien, lode haant om hans Beskjæftigelser, som upassende for en Adelsmand. Han blev derfor kun saalænge hjemme, som han behøvede for at bringe sine Anliggender i Orden, og begav sig derpaa i Begyndelsen af næste Aar (1566) til Wittenberg, hvor han tilbragte et halvt Aars Tid og beskjæftigede sig med at observere. Henimod Vinteren nødte imidlertid en smitsom Syge, der var udbrudt i Byen, ham til at

forlade den, hvorfor han drog til Rostock, og opholdt sig her den paafølgende Vinter.

Kort efter hans Ankomst indtraf en Maaneformørkelse, som han iforveien havde bebudet i et latinsk Digt, og hvoraf han havde spaaet den tyrkiske Sultan Solimans Død. Nogle Uger efter kom virkelig ogsaa Efterretningen om Sultanens Død; men, da denne uheldigviis var indtruffen et Par Dage før Formørkelsen, saa gav dette Anledning til endeel Spot over Spaamanden. Denne Historie fortæller Tycho selv i en Anmærkning til sine Observationer, hvor han tillige tilføier, at, skjøndt han dengang havde forsvaret sig, saa godt han kunde, ved at anføre de Beregninger, hvorpaa Spaadommen var støttet, saa havde han dog i en modnere Alder indseet sin Lettroenhed og undskyldt sig derfor. Allerede dette viser, at man vilde gjøre Tycho Uret, om man antog, at han uden videre deelte sin Tidsalders Overtro i Henseende til den Kunst, af Himmellegemernes Stillinger og Bevægelse at kunne forudsige Menneskenes Skjæbne og Begivenhedernes Gang. Sin Mening om Stjernetyderkunsten har han iøvrigt allertydeligst udtalt i det Brev til den tydske Keiser Rudolph den Anden, som han, da han senere maatte forlade Danmark, tilsendte denne tilligemed Beskrivelsen af sine astronomiske Instrumenter. Han fortæller der, at han i sin Ungdom havde været altfor hengiven til denne Videnskab; men siden, da han

Tycho & Astrologien

bemærkede, at Himmellegemernes Bevægelser, hvorpaa den dog ene støtter sig, ikke vare bekjendte med tilstrækkelig Nøiagtighed, havde han lagt den tilside, for allerførst at raade Bod paa denne Mangel; nu da disse vare meget skarpere bestemte, havde han atter taget fat paa den og fundet, at der dog maaskee var mere Sikkert i den, end man skulde troe, kun maatte man anvende nøiagtige Bestemmelser af Tiden og Himmellegemernes Stillinger. „Men," tilføier han, „af disse Ting meddeler jeg ikke gjerne Andre Noget, thi ikke Alle vide at anvende det med sømmelig Varsomhed, uden at forfalde til Overtro og en altfor stor Tillid, som man aldrig bør skjænke nogen Dødeligs Indsigter."

At en Mand med en saa levende Indbildningskraft, som Tycho, kunde i sin Ungdom antage en Overensstemmelse mellem de Love, der styre Begivenhedernes Gang, og dem, hvorefter Himmellegemernes Bevægelser rette sig; at han, efterat have saa betydeligt udvidet Kundskaben om disse, ikke aldeles kunde løsrive sig fra Haabet om at komme paa Spor efter deres Forbindelse med hine, — dette maa ikke saameget undre os; det var en Vildfarelse, han deelte, med flere af sin Tids udmærkede Mænd. Derimod maa man med Erkjendtlighed paaskjønne, at han i sin astronomiske Virksomhed holdt sig aldeles fri for astrologiske Drømmerier, og uden nogen forudfattet Mening blot søgte Sandheden, saaledes som Jagtta-

gelserne gave den. Derved har han selv paa det Kraftigste bidraget til at bekjæmpe sin egen Vildfarelse; thi, jo sikkrere Kundskaben er bleven til Naturens Love, desto mindre Overensstemmelse har der viist sig mellem dem og Begivenhedernes Følge, desto større Umulighed i, ad denne Vei at udgrunde den Alvidendes Planer. Forresten har man naturligviis efter hans Død ofte benyttet hans berømte Navn til derunder at udsprede forskjellige Spaadomme og andenslags Overtro; hertil høre de 32 saakaldte Tycho Brahes Dage, om hvilke det i det Mindste er aldeles ubeviist, at de hidrøre fra ham. Dog vi vende tilbage til Tychos Ophold i Rostock.

Dette er nemlig ogsaa blevet mærkeligt ved et Uheld, der tilstødte Tycho imod Slutningen af samme Aar (1566). Da han engang i Begyndelsen af December var indbuden til et Bal hos Professor Bachmeister, kom han her i en Strid med en anden ung dansk Adelsmand, ved Navn Manderup Parsbierg, uvist hvorover; Nogle mene, det var om astronomiske Gjenstande; nok er det, at Trætten blev meget heftig, og begge begave sig bort i Vrede. Tredie Juledag, da de mødtes i et Selskab, fornyedes Striden atter, og da de endelig 2 Dage efter traf sammen i Mørke om Aftenen, greb man til Kaarden, og i en paafølgende Duel mistede Tycho en Deel af Næsen. For nogenlunde at erstatte dette Tab, lod han sig et Stykke forfærdige af sammensmeltet Guld og Sølv,

hvilket han satte paa med Liim, og en af hans Disciple, der i længere Tid omgikkes med ham, fortæller, at han stedse bar en Æske hos sig med Noget, som han hyppig smurte paa Næsen. Det er vel muligt, at denne Begivenhed hjemme ikke er bleven udlagt til Tychos Fordeel; thi, da han den paafølgende Sommer besøgte sit Fædreland, fandt han sig saa misfornøiet der, at han efter et halvt Aars Forløb igjen tog til Rostock. I et Brev, som han desangaaende tilskrev en af sine Venner, beder han vel denne, ikke at lade sig mærke med Noget, som om Tycho af Misfornøielse havde forladt Danmark; „thi," siger han, „det er mig om at gjøre, at Ingen skal høre mig klage over Noget, ligesom jeg heller ikke med Sandhed kan beklage mig over Noget; thi i mit Fædreland blev jeg baade af min Slægt og mine Venner bedre modtaget, end jeg havde fortjent, kun det fattedes, at ikke Alle fandt Behag i mine Studeringer, hvilket gjerne kan undskyldes." Men de Ord, hvormed han slutter Brevet, „der findes allevegne Anklagere nok," synes dog at tyde paa, at ikke Alle just have været gunstigt stemte imod ham. Imidlertid modtog han dog i Begyndelsen af næste Aar (1568) det første Beviis paa Kongens Interesse, idet denne i et aabent Brev gav ham Adgang til det første ledige Canonicat i Roeskilde.

Dette og en Deel af det følgende Aar tilbragte Tycho deels i Rostock deels i Wittenberg, stedse be-

Træquadrant. Himmelsglobus

skjæftiget med astronomiske Jagttagelser; derpaa fore-
tog han sig at bereise det sydlige Tydskland, og kom
allerede i Foraaret 1569 til Augsburg. Denne By
behagede ham saameget, at han besluttede sig til et
længere Ophold i den: han fandt der duelige Kunst-
nere i alle Fag, som kunde udføre de forskjellige In-
strumenter, han allerede længe havde udtænkt sig, og
ansete Mænd af alle Stænder, der agtede Videnska-
belighed og deelte hans Interesse for astronomiske
Beskjæftigelser. De mærkeligste blandt disse vare to
Brødre, Johan og Poul Haaizel, den ene Borge-
mester, den anden Raadsherre i Byen, begge ivrige
Venner af Astronomien. Paa den Sidstes Opfordring
og Bekostning lod Tycho udføre sine første astrono-
miske Instrumenter, der, skjøndt langtfra saa fuld-
komne som de, han senere anvendte, dog langt over-
gik alle dem, man hidtil havde kjendt. Et Lyststed,
som Poul Haaizel eiede, en halv Miil fra Byen, be-
stemtes til at optage Instrumenterne, og de dueligste
Kunstnere arbeidede saa ivrigt derpaa, at det første,
en uhyre Træqvadrant af 14 Fods Radius, allerede
efter en Maaneds Forløb kunde opstilles paa en lille
Høi i Haven; snart efter fulgte et andet, bestemt til
at maale Himmellegemernes Afstande fra hinanden.
Ogsaa lod han her i Aaret 1570 først lægge Haand
paa den store Himmelkugle, der var bestemt til at
give en nøiagtig Fremstilling af Stjernehimlen, grun-
det blot paa hans egne Jagttagelser af Fixstjernerne.

Alle disse nye og usædvanlige Arbeider gjorde Tycho til Gjenstand for almindelig Opmærksomhed; man kappedes om at modtage ham hos sig, og ingen Fremmed af nogen Dannelse forlod Augsburg, uden at have seet den unge danske Adelsmands Instrumenter, og beundret de sindrige Indretninger og nye Opfindelser, hvorved Jagttagelserne naaede en tilforn ukjendt Nøiagtighed. Blandt andre maa især erindres den lærde Peter Ramus, Professor i Philosophien ved Universitetet i Paris. Denne samtalede meget med Tycho, og, fuld af Beundring over, at en Mand i saa ung en Alder allerede havde udrettet saameget, opmuntrede han ham paa det Ivrigste til at blive ved paa en Bane, der lovede Videnskaberne saa rigt et Udbytte. Al denne Opmuntring og Deeltagelse, som her blev Tycho til Deel, stod i saa stærk en Modsætning til den ringe Erkjendelse, hans Bestræbelser hidtil havde fundet i hans Fædreland, at man ikke kan undre sig over, om han, for med Ro og Lyst at kunne beskjæftige sig med sin Videnskab, tænkte paa at forlade Danmark, og for bestandig at bosætte sig et eller andet Sted i Tydskland. Imidlertid begav han sig dog i Slutningen af Aaret 1570 tilbage til Hjemmet, maaskee foranlediget ved Efterretningen om sin Faders Sygdom; i det Mindste døde denne i Begyndelsen af det følgende Aar, og Tycho blev derved Herre til Knudstrup.

I de paafølgende Aar opholdt han sig nu meest i Skaane, hvor hans Gods laae, og besøgte kun af og til Kjøbenhavn, for at lade sig see ved Hoffet, og tale med sine lærde Venner; dog boede han ikke paa Knudstrup, men paa Herridsvad Kloster, hvilket hans Morbroder, Steen Bille, havde i Forlehning. Denne, der selv meget yndede Videnskaberne, var den eneste af alle Tychos Paarørende, som altid havde erkjendt hans Værd og opmuntret ham til at følge sin Tilbøielighed; ogsaa nu lod han med Beredvillighed en Deel af sit Huus indrette til et Observatorium for ham; og Tycho, der satte megen Priis paa Mandens behagelige Omgang, forlod med Glæde sin eensomme Bopæl paa Knudstrup, saameget mere, som begge Eiendomme grændsede saa nær til hinanden, at han, naar det behøvedes, snart kunde være hjemme. Iøvrigt var det paa denne Tid ikke saameget Astronomien, der beskjæftigede ham, som en anden Videnskab, nemlig Chemien: han havde gjort Bekjendtskab med denne, medens han opholdt sig i Augsburg, og lidt efter lidt fundet saamegen Behag i den, at han nu offrede den det Meste af sin Tid; derfor finder man næsten ingen astronomiske Jagttagelser af ham fra Aaret 1571 og den største Deel af 1572. I et Laboratorium, som hans Morbroder havde ladet indrette i en Udbygning paa sin Gaard, tilbragte Tycho en stor Deel af Dagen med chemiske Undersøgelser: hans ærgjerrige Aand troede ad denne

nye Stjerne

Vei hurtigere at kunne gjøre sig udødelig ved en eller anden stor Opdagelse, og desuden foresvævede ham vel ogsaa Haabet om at finde det, hvorpaa dengang næsten alle chemiske Undersøgelser gik ud, Kunsten at gjøre Guld, og derved skaffe sig Midler til at virke saaledes for sine Yndlingsvidenskaber, som han ønskede. Det er vanskeligt at sige, hvorvidt disse Bestræbelser ikke til Slutningen ganske vilde have bortdraget ham fra Astronomien, dersom ikke, til Held for denne, en Begivenhed var indtruffen, der pludselig vakte hans gamle Tilbøielighed, og for bestandig afgjorde hans Fremtids Stilling.

Da Tycho nemlig om Aftenen den 11te November 1572 gik fra sit Laboratorium tilbage til Gaarden, for at spise til Aften, og efter Sædvane betragtede den stjerneklare Himmel, blev han pludselig overrasket ved at see omtrent lige over sit Hoved en usædvanlig klar Stjerne i Stjernebilledet Cassiopeia. I Begyndelsen vilde han ikke troe sine egne Øine, og spurgte nogle Bønder, der just kjørte forbi, om de saae det Samme; men, da de Alle eenstemmig forsikkrede det, tvivlede han ikke længere paa, at der virkelig paa dette Sted havde ladet sig en ny Stjerne tilsyne. Heldigviis havde han just paa samme Tid faaet færdigt et nyt Instrument til at maale Stjernernes indbyrdes Afstand, omtrent som det, han havde ladet tilbage i Augsburg, og dette kom ham nu ret tilpas ved Iagttagelsen af den nye Stjerne. Denne

viste sig strax i Begyndelsen med en Glands, som en af de største Fixstjerner, og tiltog inden kort Tid saameget, at den overgik Jupiter, der paa den Tid var Jorden nærmest, ja kunde endogsaa sees om Dagen. Saaledes viste den sig vel kun i den første Maaned, men dog vedblev den næsten et halvt Aar at sees som en Stjerne af første Størrelse, og i al denne Tid var dens Stilling mod de andre Fixstjerner uforandret. Tycho, der den hele Vinter havde iagttaget den med utrættelig Flid, og af sine Jagttagelser udledet adskillige Resultater om den, optegnede disse i en Art Almanak, han ved hvert Aars Begyndelse pleiede at udkaste over Himmellegemernes forskjellige Stillinger i Aarets Løb. Da han nu i Foraaret begav sig til Kjøbenhavn, tog han disse Optegnelser med sig, og viste dem til sin Ven Professor Johannes Pratensis, hos hvem han pleiede at boe, naar han var i Byen. Denne blev meget forundret over dette, det var Noget, hvorom man i Kjøbenhavn hidtil aldeles Intet havde hørt; og, da de begge kort derpaa vare til Middag hos den gamle lærde Carl Danzæus, der i lang Tid havde været fransk Gesandt i Danmark, bragtes Sagen ogsaa her paa Bane. Danzæus troede i Begyndelsen, at Tycho skjemtede, og paa den Maade vilde spotte med de kjøbenhavnske Lærdes Uvidenhed i Astronomien; men denne ønskede blot, at det om Aftenen maatte blive klart, for at de selv kunde overtyde sig om Sandheden

af hans Beretning. Det skete da ogsaa, og Begge bestormede ham nu eenstemmig om, at udgive hvad han havde optegnet i denne Anledning; dog dette afslog han under Paaskud af, at hans Bemærkninger ikke vare omhyggeligt nok udarbeidede, men egentlig, som han selv senere tilstod, fordi han troede det upassende for en Adelsmand, at udgive Noget i Trykken.

Da han imidlertid var kommen tilbage til Skaane og traf Forberedelser til sin Udenlandsreise, modtog han fra Joh. Pratensis adskillige Skrifter, angaaende den nye Stjerne, af hvilke det viste sig, at den allerede havde været synlig den 6te Novbr., men som iøvrigt vare saa fulde af Urimeligheder og Opdigtelser i denne Anledning, at Tycho derved begyndte at faae meget bedre Tanker om sit eget Arbeide. Ved et paafølgende Besøg i Kjøbenhavn fandt hans Venner ham derfor allerede mere tilbøielig til at bekjendtgjøre det, og, da selv Peder Oxe føiede sin Opfordring til de Øvriges, gav han endelig efter, og overlod sine Optegnelser til Pratensis, der besørgede dem udgivne. Dette Skrift gjorde strax megen Opsigt, saavel ved Forfatterens nye og fra andre Lærdes afvigende Anskuelser angaaende Gjenstanden, som og ved den usædvanlige Nøiagtighed i Observationerne og Grundighed i Behandlingen. Men den Anseelse, Tycho saaledes opnaaede baade ved Hoffet og blandt Adelen, medførte tillige en Mængde Adspredelser, der afdroge ham fra hans Studeringer; og dette bidrog

sin Kone

til endmere at bestyrke ham i hans Forsæt at forlade Danmark. Ogsaa lader det til, af flere Steder i hans Skrifter, at han har havt adskillige Uvenner, dem formodentlig deels Misundelse over hans Hæder, deels Misfornøielse med hans Spot over Adelens Uvidenhed har forskaffet ham. Den nye Stjerne vedblev imidlertid at være synlig hele dette Aar, men aftog stedse mere og mere i Glands, indtil den i Marts 1574 aldeles forsvandt for det blotte Øie. Alt som dens Klarhed formindskedes, forandredes ogsaa dens Farve, der stedse blev blegere; derimod forblev dens Stilling mod de andre Stjerner bestandig den samme, og Tychos Jagttagelser godtgjøre, at dens Afstand fra Jorden ikke var mindre end disses. Af saadanne store Stjerner, der pludselig have ladet sig tilsyne og efter nogen Tids Forløb igjen ere forsvundne, omtaler Astronomiens Historie iøvrigt flere, og det var, mærkeligt nok, en saadan, der bragte en af Oldtidens berømteste Astronomer paa den Tanke, at forfatte en Fortegnelse over Fixstjernerne, den ældste, vi endnu besidde.

Med Tychos Bortreise gik det imidlertid i Langdrag; først led han hele Sommeren 1573 af Koldfeber, og, da han vel var bleven af med denne, fik han en anden gyldig Grund til at opsætte sin Reise, idet han nemlig giftede sig. Hans Kone, der hed Kirstine, var efter Nogles Beretning en Præstedatter, efter Andres en Bondepige fra Knudstrup Gods;

i ethvert Tilfælde har hendes Stand været betydeligt ringere end hans. Denne Omstændighed har derfor givet hans Biographer en rig Anledning til Undersøgelse om, hvad der vel kan have bevæget ham til at indgaae en saa ulige Forbindelse, og man har antaget som Grund, deels det Haab, at en Kone af denne Stand lettere vilde finde sig i det afsondrede Liv, han for sine Studeringers Skyld helst førte, deels andre ligesaa philosophiske Betragtninger. Naturligst synes det imidlertid at antage, at Tycho virkelig har elsket denne Pige og derfor taget hende til Kone; at det i det Mindste ikke har været den blotte Philosophie, der har foranlediget denne Forbindelse, viser blandt Andet den Omstændighed, at deres første Datter, Kirstine, blev født, om ikke før, saa dog kort efter Brylluppet. Men at Tycho under saadanne Forhold ikke betænkte sig paa, at tilsidesætte sin Stands Fordomme, for at give den, han af Tilbøielighed havde valgt, en Ægtehustrues Rettigheder, det er Noget, der til enhver Tid maa geraade hans Charakteer til Ære, og dobbelt i en Tidsalder, da et saadant Ægteskab ansaaes for den største Vanære, medens derimod ugifte Adelsmænd uden Sky offentligt levede paa deres Gaarde med deres Friller. Hans Handling fandt iøvrigt sin Belønning ved sig selv, thi efter Alles Vidnesbyrd, der have kjendt ham nøiere, var hans Familieliv saa lykkeligt, at han vistnok aldrig har havt Anledning til at fortryde sit Valg.

Anderledes tænkte naturligviis hans Paarørende derom, og fra alle Sider reiste der sig saamegen Forbittrelse imod ham, at Kongen selv maatte lægge sig derimellem, for blot nogenlunde at faae Sagen bilagt. Ikke destomindre finder man, at han ved forskjellige Leiligheder af Adelige omtales som ugift, og hans Børn som uægte.

Trods disse Ubehageligheder tiltog imidlertid Tychos Berømmelse Dag for Dag mere; den Opmærksomhed, Landets anseteste Mænd og Kongen selv viste hans Bestræbelser, bragte paa een Gang de astronomiske Videnskaber i Mode; det hørte nu med til den gode Tone, at kjende til Astronomien, at kunne tale om Himmellegemernes Bevægelser, og at finde Betragtningen af Stjernehimlen overordentlig interessant; endelig forenede en Deel unge Adelsmænd sig, for at anmode Tycho om, i en Række af Forelæsninger at udvikle for dem Verdenssystemets Indretning og de Grundsætninger, hvorpaa de astronomiske Beregninger støtte sig. Tycho, der formodentlig saae Sagen fra den rette Side og nok vidste, hvad den Slags Interesse betydede, vægrede sig i Begyndelsen paa det Bestemteste; og først, da man fik Kongen selv til at anmode ham derom, gav han endelig efter og holdt nu den følgende Vinter en Forelæsning over Astronomien, som aabnedes ved en Tale, hvori han anbefalede de mathematiske Videnskaber, og søgte at vise det Urigtige i, at man tog

saa lidet Hensyn til dem ved den tidligere Underviisning.

Endelig, da disse Forelæsninger vare tilendebragte i Foraaret 1575, kunde Tycho tænke paa at tiltræde den saalænge fastsatte Reise til Udlandet; sin Kone lod han imidlertid blive tilbage, da han endnu ikke var enig med sig selv om, hvor han vilde bosætte sig. Hans første Besøg gjaldt Landgreve Wilhelm af Hessen, der meget yndede de mathematiske Videnskaber, og selv var en af sin Tids dueligste Astronomer; hos ham tilbragte Tycho en otte Dages Tid paa den for ham behageligste Maade: man besaae Landgrevens Instrumenter, meddeelte hinanden gjensidige Bemærkninger og Jagttagelser, og anvendte Aftenerne, naar Veiret var gunstigt, til at observere. Især dreiede Samtalen sig om den nye Stjerne, den Landgreven ogsaa flittigt havde iagttaget. Ved samme Leilighed fortalte denne, hvorledes det engang under en Observation var truffet, at en Tjener kom og berettede ham, at der var Ild i Huset; men han var saa ivrig for at observere, at han ikke reiste sig, før Observationen var fuldendt. Sandsynligviis havde Tycho opholdt sig her endnu længere; men et pludseligt Dødsfald i Landgrevens Familie bragte ham til at forlade Cassel tidligere, end han ellers havde villet.

Han begav sig altsaa nu over Frankfurt til Basel. Denne By behagede ham saameget, at han bestemte den til sit fremtidige Opholdssted, hvortil den

ogsaa syntes fortrinlig skikket ved sit behagelige Clima, sin beqvemme Beliggenhed, og de mange lærde Mænd, som fandtes ved det derværende Akademie. Gjennem Schweitz drog Tycho til Italien, hvor han opholdt sig nogen Tid i Venedig, og vendte derpaa tilbage til Tydskland, for at overvære Keiser Rudolph den Andens Kroning i Regensburg. Paa Veien derhen besøgte han atter Augsburg, hvor han fandt sin Himmelkugle, som han for 5 Aar siden havde ladet begynde paa, nu saa vidt færdig og gjennemtørret, at han kunde lade den føre til dens Bestemmelsessted. Fra Augsburg førte han ogsaa med sig den bekjendte Maler Tobias Gemperlin, hvem han havde taget i sin Tjeneste. I sit Haab, at træffe Landgreven i Regensburg, fandt han sig vel skuffet; derimod gjorde han Bekjendtskab med adskillige andre berømte Mænd, blandt hvilke Bøhmeren Thaddæus Hagecius, Keiserens Livlæge, hvis Venskab siden blev ham til megen Nytte. Landgreven havde imidlertid virket mere for ham, end han anede; thi, da der just paa den Tid var kommet et Gesandtskab til ham fra Danmark, omtalede han ved denne Leilighed Tycho med megen Berømmelse, og viste, hvilken Hæder han var for sit Fædreland, og hvilket Tab det vilde være for dette, om han fuldførte sit Forsæt at bosætte sig blandt Fremmede; han bad dem derfor paa det Indstændigste at opmuntre Kongen til at understøtte Tycho saaledes, at han derved blev i Stand til

Staten interesser sig for Tycho Uraneborg

at udrette for Videnskaberne alt det, hans ualmindelige Genie og sjeldne Iver berettigede til at vente. Disse Opfordringer vare heller ikke uden Virkning paa Frederik den Anden, der selv havde Sands for Videnskabelighed, og desuden var omgivet af Mænd, som Peder Oxe, Niels Kaas og andre ivrige Yndere og Beforderere af Studeringer.

Den første Virkning heraf var, at Kongen strax efter Tychos Hjemkomst i Begyndelsen af Aaret 1576 tillagde ham en aarlig Løn af 500 Rigsdaler, der skulde udbetales af Kongens Skatkammer; dog herved blev det ikke. Faa Maaneder efter lod Kongen ham ved en af sine Pager kalde til sig i Kjøbenhavn, og tilbød ham Øen Hveen til Forlehning, for at han der kunde indrette Alt, hvad han troede nødvendigt til Astronomiens Fremme, ligesom han ogsaa lovede at erstatte, hvad Omkostninger han kunde have med Bygningerne eller de øvrige Indretninger. Allerede den 8de August samme Aar lod Tycho, i mange anseelige Mænds Overværelse, ved sin Ven Carl Danzæus, Grundstenen lægge til det siden saa berømte Uranienborg, og den 14de Decbr., just paa sin Fødselsdag, anstillede han den første Observation paa Hveen; Bygningen blev imidlertid først færdig 4 Aar derefter. I dette Tidsrum modtog han nu det ene Beviis efter det andet paa Kongens Gavmildhed og Interesse for hans Bestræbelser. I Begyndelsen af 1578 fik han ved et Kongeligt

aabent Brev Løfte om Canonicatet til Hellig tre Kongers Capel i Roeskilde, naar den daværende Besidder deraf, Henrik Holck, var død, og indtil den Tid erholdt han Indtægterne af Nordfjords Lehn i Bergens Stift; i Juni Maaned 1579 overdroges ham ved Holcks Død det lovede Canonicat, og paa samme Tid tillod Kongen ham indtil videre at beholde Nordfjords Lehn, ja gav ham desuden Løfte paa det første ledige Canonicat i Roeskilde til Bedste for en anden lærd Mand ved Navn Peder Jacobsen, der skulde gaae ham tilhaande ved hans Arbeider. Ved denne i Sandhed kongelige Understøttelse, forenet med hans egen ikke ubetydelige Formue, sattes Tycho istand til ikke blot at anskaffe i fuldeste Maal Alt hvad der udfordredes til Videnskabernes Tarv, men ogsaa at omgive sit Opholdssted med en Glands, der sjelden bliver Videnskabsmanden til Deel, og som ikke mindre end hans fortjenstfulde Arbeider bidrog til at udbrede hans Navn og Berømmelse.

Da Hveen saaledes nu i over tyve Aar blev Skuepladsen for Tycho Brahes Virksomhed, vil det vel være passende, her at give en kort Skildring saavel af den, som af de Værker, han der til forskjellige Tider og paa forskjellige Steder lod opføre. Øen selv ligger, som bekjendt, i Øresund omtrent ligeoverfor Landskrone i en Afstand af en Miilsvei fra denne By; Helsingøer ligger henved 2 Mile Nord, Kjøbenhavn 3 Mile Syd derfor. Øens hele

Omfang er omtrent 2 Mile, dens største Længde fra Nord til Syd lidt over ½ Miil, Breden en Fjerdingvei; den har steile Kyster, men er ovenpaa temmelig flad. Den udgjør eet Kirkesogn og havde paa den Tid 32 Gaarde og Huse; Kirken ligger paa den nordvestlige Side, Byen paa den nordostlige. Fra de ældste Tider har Hveen bestandig hørt under Sjelland; men, da Indbyggerne jevnlig beklagede sig over, at det var dem saa langt til det sjellandske Landsthing, fik de først under Frederik den Anden og senere under Christian den Fjerde Tilladelse til for Fremtiden at søge det skaanske, og dette gav siden Anledning til, at Øen fulgte med Skaane, da denne Provinds blev afstaaet til de Svenske i den Roeskildske Fred. Omtrent midt paa Øen blev nu afstukken en aldeles regelmæssig Fiirkant, hvis Vinkelspidser vendte mod de 4 Verdenshjørner, og hvis Sider vare hver 150 Alen lange; denne omgaves med en Vold af 10 Alens Høide og omtrent samme Tykkelse ved Foden. Nærmest indenfor Volden var en Have med forskjellige Træer, saavel Frugttræer, som andre, og indenfor denne igjen en Urte- og Blomsterhave, inddeelt i regelmæssige Figurer og udsmykket efter den Tids Smag; midt paa hver Side dannede Volden desuden en halvcirkelformet Udbøining, hvori var anbragt et Lysthuus. I Midten af hele Anlægget paa en cirkelrund noget ophøiet Plads, der var 75 Alen i Gjennemsnit og omgivet af et

Stakit, laae Bygningen selv, det prægtige Uranienborg.

Allerede af de her anførte Størrelseforhold vil man kunne slutte, at dette ikke var noget stort og anseeligt Slot, saaledes som en kongelig Hofholdning kunde udkræve det; men det var en smuk og rummelig Villa for en Adelsmand paa den Tid, da Fordringerne til Beqvemmelighed lode sig tilfredsstille ved meget færre Værelser end nuomstunder, fordi eet Værelse paa een Gang tjente til mange af de Bestemmelser, hvortil vi nu benytte flere. Det egentlige Vaaningshuus var en toetages fiirkantet Bygning, 30 Alen i Qvadrat; mod Nord og Syd sluttede sig til den to runde Taarne af meget mindre Høide, med spidstilløbende Tage, og omkring disse gik et af fritstaaende Piller baaret Galleri, hvorpaa forskjellige Spiir og spidse Taarne vare anbragte; det Hele havde en Brede af omtrent 60 Alen. Midt paa den østlige og vestlige Side stode desuden to andre ottekantede Taarne, i hvilke Indgangene vare. Bygningerne vare opførte af Muursteen, med Sandsteensgesimser, og Vinduesaabningerne indfattede med samme Steenart; Portalerne vare prydede med Søiler og rigeligt udsmykkede med Steenhuggerarbeide, hvoriblandt forskjellige sindbilledlige Figurer strax sagde den Besøgende, at det var Astronomiens Helligdom, han betraadte. Iøvrigt røber Bygningens Udvortes snart, til hvilken Periode den hører; det er den samme Smag i Decora-

tionerne, den samme Forbindelse af Teglstenene og de hugne Sandsteen, som vi kjende fra Frederiksborg Slot og Børsen *). Charakteristiske for Uranienborg ere de flade Buer, der forene Murene med Taget, medens derimod de smaa Obelisker paa Hjørnerne og forskjellige takkede Partier atter minde om hine Bygninger. Om den øverste Deel af Taget løber et ottekantet Galleri; omkring dette staae 4 smaa Kuppelbygninger, og ovenpaa disse udhugne Figurer, forestillende de fire Aarstider. Fra Midten af Altanen hæver sig endelig en større Kuppelbygning, og paa Spiret over denne dreier sig som Fløi en forgyldt Pegasus. Saaledes var altsaa Uranienborgs Ydre; den, der nu ønsker at blive nærmere bekjendt med det Indre deraf, ham ville vi opfordre til, i Tankerne at sætte sig tilbage i den Tid, da det endnu stod i sin fulde Pragt, for selv at aflægge et Besøg deri; vi ville da saa godt som muligt forklare Husets Indretninger og de Seeværdigheder, som fandtes i det.

Træder man gjennem Hovedindgangen, hvis Portal er anbragt i det ottekantede Taarn paa Bygningens østlige Side, saa kommer man først ind i Forstuen, og derfra til Gangen, som i Form af et

*) Formodentlig var ogsaa Christian den Fjerdes Bygmester, Hans Steenvinkel, der har givet Tegning til Børsen, en Søn af den Hans Steenvinkel fra Emden, som Tycho benyttede til sine Anlæg paa Hveen.

Kors gjennemskjærer hele Huset i begge Retninger; i Midten, hvor alle fire Gange støde sammen, pladsker et naturligt Springvand, hvis Figur dreier sig rundt og kaster Straalen i Veiret til alle Sider. Til Høire og Venstre i Tvergangen ere Dørene ind til de fire Værelser, saaledes anbragte ligeoverfor Vinduerne, at man strax ved Indtrædelsen overraskes ved den smukke Udsigt, Bygningens Beliggenhed overalt frembyder. Værelset til Venstre fra Indgangen er Vinterstuen, de andre Værelser Gjæstekamre; alle ere de meublerede efter den Tids Skik: svære, næsten faststaaende Borde, omhyggeligt udarbeidede af forskjellige Træsorter, og belagte med smukke Tæpper, Lænestole med kunstigt udskaarne Rygge, massive Sengesteder endog i Dagligstuen, og i et Hjørne den store, rigt decorerede Camin. At denne Beqveinmelighed fandtes i alle Værelser i hele Huset, var Noget, man ellers paa den Tid ikke var vant til; men ved en passende Anordning vare alle disse Kaminrør ledede ud gjennem to Skorstene paa begge Ender af Taget. See vi os nærmere om i Værelserne, da er der nok for os at beundre. Tidens Mode, at anbringe Forziringer i Mængde, og at henstille til Skue alskens sjeldne Gjenstande, gav Eierens Forfængelighed en rig Anledning til at vise sig, og den store Mængde af duelige Kunstnere i alle Fag, hvormed han var omgivet, de mangfoldige Værksteder og Laboratorier, han holdt i Virksomhed, lode ham aldrig mangle Midler

til at tilfredsstille denne Tilbøielighed. Vinduesruderne prange med mangefarvet Glas, der forfærdigedes i et eget Brænderi, og af Tycho gaves i Forcæring til hans Venner og Besøgende; Dørene ere smykkede med alleslags Forziringer af Træ og Metal, Væggene med Malerier og Guldlæders Betræk; paa Bordene staae forskjellige musikalske Instrumenter, og mangfoldige mekaniske Kunststykker overraske den Fremmede, medens det kostbare og stedse ziirligt forarbeidede Huusgeraad vidner ligemeget om Eierens Pragtlyst og Smag.

Intetsteds er dette dog Tilfældet i den Grad, som i Bibliotheket, der er anbragt i det sydlige Taarn, og hvortil Døren er i Enden af Tværgangen til Venstre. Det er et rummeligt cirkelrundt Værelse: midt paa Gulvet staaer Værelsets fornemste Prydelse, den store 6 Fods Himmelglobus paa et 5 Fods høit Fodstykke under en prægtig Himmel, der ved en Tridse i Loftet kan lades ned over den, for at beskytte den mod Støv. Kuglen selv er af Træ, men overalt belagt med blanke Messingplader af saa omhyggeligt Arbeide, at man intetsteds kan opdage nogen Sammenføining; heri er udgraveret foruden de sædvanlige Cirkler, der paa det Nøiagtigste ere inddeelte, Positionerne af 1000 Fixstjerner for Aaret 1600, saaledes som de fulgte af Tychos egne Observationer, og, da den Maalestok, hvori Globen er udført, og den Nøiagtighed, hvormed den er inddeelt,

har gjort det muligt at fremstille Alt ligesaa skarpt, som Jagttagelserne angave det, saa maa den betragtes som en tro Afbildning af Stjernehimlens daværende Udseende og et blandt de betydeligere Resultater af Tychos astronomiske Virksomhed. Stativet, hvis Rand ligeledes er belagt med en qvarteerbred inddeelt Messingplade, er desuden prægtigt udsmykket med forskjellige malede Sindbilleder og Portraiter af berømte Astronomer. Mange mindre Glober staae omkring paa Bordene og i Væggens Nischer, men helst ville vi dog betragte en forgyldt Messingglobus, der ved en skjult Mekanisme ikke blot selv dreier sig rundt, og efterligner Himlens tilsyneladende daglige Omdreining, men ogsaa fremstiller Solens og Maanens særegne Bevægelser og den Sidstes forskjellige Udseende i Maanedens Løb. Dog ikke blot de alvorlige Videnskabers Frembringelser have fundet Plads i dette Musæum, ogsaa de skjønne Kunster have maattet bidrage deres til at fuldende det Hele: rundtom paa Væggen hænge Portraiter af forskjellige Tiders meest udmærkede Astronomer, og mellem disse andre berømte Mænd, deels Philosopher, deels Digtere. Ogsaa andre Fremstillinger ere hist og her anbragte, for det Meste sindbilledlige, der deels have Hensyn til Videnskab og Kunst i Almindelighed, deels til en eller anden Begivenhed af Tychos eget Liv; saaledes see vi en Hund, der gjøer ad Maanen, og derhos en Indskrift som, viser, at han herved har sigtet til den

Modtagelse, hans Bestræbelser især i Begyndelsen mødte hos mange af hans Samtidige. Saadanne billedlige Forestillinger møde vi i det Hele overalt i Huset: enhver nogenlunde passende Plads paa Væg eller Loft, ethvert tomt Rum paa Instrumenterne er efter Tidens Skik benyttet til at indprænte en eller anden moralsk Lærdom eller philosophisk Sandhed ved Fremstillinger, der som oftest ere mere kunstige end vittige og ikke sjeldent først blive forstaaelige ved den hosføiede Indskrift. Paa Indskrifter er der overhovedet heller ikke i Bibliotheket nogen Mangel, tvertimod har Tychos poetiske Frugtbarhed her ret gjort sig gjældende; ikke blot de forskjellige Portraiter ere forsynede med lange Digte til de fremstillede Personers Berømmelse; men overalt, paa Gesimser, over Døre og Nischer træffer man Tankesprog og Bemærkninger, snart skrevne, snart udhugne med forgyldte Bogstaver i Porphyrplader, der, idet de hæve Videnskaberne i Almindelighed, og de astronomiske i Særdeleshed over alt Andet i Verden, sjeldent forglemme at erindre Læseren om, hvem han skylder alle disse meer end mageløse Indretninger til Videnskabens Befordring.

Dog det er paa Tiden, at vi komme til de andre Værelser; førend vi imidlertid gaae op ad Trappen i den anden Ende af Gangen til den næste Etage, ville vi see lidt ind i Kjøkkenet, der er anbragt i det nordre Taarn, og vi finde her en muret

Brønd, 40 Alen dyb, med fortræffeligt Vand, der ved et kunstigt Trykværk hæves op og fordeles gjennem skjulte Rør til alle Værelser i de forskjellige Etager. Ovenpaa ere der mod Øst to Værelser, ligesom nedenunder, den røde og den blaae Stue, og i Taarnet over Indgangen den gule Stue, et smukt lille, lyst, ottekantet Gemak med Vinduer til alle Sider. Hele den modsatte Fløi indtager en eneste Sal, nogle og tyve Alen lang og af en passende Brede, men noget for lav efter vore Fordringer; det er Sommerstuen, og de smukke Decorationer paa Væggene, hvis Paneelfyldninger ere smykkede med pragtfulde Blomstermalerier, synes nok at berettige den til dette Navn. Dog bedre overtydes vi herom ved det, som viser sig for vort Blik, naar vi vende os mod Vinduerne: det er Øresundet, bedækket med store og smaa Seilere, og i ringe Afstand den sjellandske Kyst i dens hele Udstrækning, saa eens og dog saa rig paa en Skjønhed, man aldrig bliver træt af at betragte. Ovenover denne Etage ere endnu i Qvisten otte Kamre for Studerende; thi saa stort i det Mindste og ofte langt større var Antallet paa dem, der, hidkaldte ved Tychos Navnkundighed, deels fra Danmark deels fra Udlandet, opholdt sig hos ham, for at oplæres under hans Veiledning. Disse benyttede han da efter deres forskjellige Anlæg og Tilbøielighed enten ved de astronomiske Jagttagelser eller ved Arbeiderne i det chemiske Laboratorium, og

dem alle underholdt han med ægte Liberalitet aldeles paa sin Bekostning, saalænge de ønskede at blive hos ham. Endelig er der over Taget en ottekantet Sal, og i Kuppelen over denne Uhrværket, hvis Skive er anbragt paa den østlige og vestlige Side; desuden dreier sig under Loftet af Salen to Visere fra samme Centrum, der sættes i Bevægelse, den ene af Fløien, den anden af Uhret, og saaledes baade angive Vinden og Klokkeslettet.

Under hele Huset ere der dybe hvælvede Kjældere, af hvilke den, som er lige under Bibliotheket, indeholder 14 forskjellige Ovne til Brug ved de chemiske Experimenter. Her tilberededes ogsaa en Mængde kostbare Lægemidler, som Tycho deels meddeelte sine indenlandske og udenlandske Venner, deels selv anvendte i sin egen betydelige Praxis med de mange Syge, der fra de tilgrændsende Provindser strømmede sammen til Hveen. Om hans Duelighed som Læge er det iøvrigt vanskeligt at fælde nogen Dom, da man ikke veed, med hvad Held han udførte sine Cure; men det er naturligt, at en Mand, der meddeler baade Raad og Medicamenter uden Betaling, aldrig kan mangle Patienter: især naar dertil kommer en hemmelig Formodning om, at han, som det hedder, veed noget Mere end Andre. Vist er det, at Tycho Brahes Berømmelse i denne Henseende vakte de Kjøbenhavnske Lægers Misundelse, og Christian den Fjerdes Livlæge, Peter Sørensen, nævnes

just som en af de virksomste Deeltagere i den senere Forfølgelse mod ham.

Endnu staaer tilbage for os at besee Observatorierne, der befinde sig i den øverste Deel af de Taarne, som paa Nord- og Syd-Siden slutte sig til Hovedbygningen. Tagene ere her forsynede med Lemme, saa at de kunne aabnes til forskjellige Sider; desuden findes der paa de aabne Gallerier, som omgive Taarnene, forskjellige Indretninger, hvorpaa Instrumenter kunne henstilles, naar man ønsker at observere i det Frie; ogsaa er der paa den yderste Ende af Galleriet mod Nord og Syd ved hvert Taarn anbragt et mindre Observatorium af samme Form og Indretning som de store. Alle disse forskjellige Anlæg, og endnu mere den store Mængde Instrumenter, hvormed de ere forsynede, og disses ofte kjæmpemæssige Størrelse, maae forbause Enhver, der kjender noget til den, i Sammenligning hermed, yderst tarvelige Udstyrelse af Nutidens Observatorier. Istedetfor eet eller to faststaaende Instrumenter og et Par bevægelige Kikkerter, hvilket tilligemed nogle mindre Sager er Alt, hvad man nu tildags behøver, finde vi her en heel Samling af Halvcirkler, Qvadrater og Sextanter af 3, 4 ja 5 Alens Radius, for ikke at tale om de mange forskjellige Sphærer og Himmelkugler, og den store Mængde Apparater, der udfordredes til Brugen af disse Instrumenter. Den opmærksomme Betragter vil imidlertid just heri see et Beviis paa Kunstens

Barndom; thi jo mindre fine man formaaede at gjøre Inddelingerne, desto større Instrumenter var man nødt til at anvende, og jo mindre skarpe de enkelte Jagttagelser vare, desto mere nødvendigt blev det, at gjentage dem ofte og paa forskjellig Maade, for at Mængden kunde erstatte, hvad der manglede i Nøiagtighed. Ogsaa maae vi erindre, at den største Deel af disse Instrumenter var af Tychos egen Opfindelse, og at fortsat Erfaring stedse ledede til nye Forbedringer, hvis Udførelse beskjæftigede de mange Haandværkere og Kunstnere, som han bestandig holdt i Arbeide. Jøvrigt vil man i Behandlingen af disse Instrumenter gjenfinde den samme Smag og Lyst til Forziring, som vi allerede have bemærket i Værelserne; ikke blot Fodstykkerne ere prægtigt smykkede med levende Farver og rig Forgyldning, ogsaa Instrumentets egen Flade har ofte maattet afgive Plads til en eller anden kunstnerisk Frembringelse. Det Mærkeligste i denne Art er den store Qvadrant, som vi finde ophængt i et Kammer nærved Bibliotheket, der formodentlig har tjent Tycho som Sovekammer: paa dens Flade seer man Tycho afbildet i Legemsstørrelse, og i Baggrunden endeel af det chemiske Laboratorium, Bibliotheket med den store Globus, og Observatoriet med Udsigt over Hveen. Dette Arbeide udførtes af 3 forskjellige Malere, af hvilke den tidligere omtalte Tobias Gemperlin malede Portraitet, der efter Ty-

chos Mening lignede ham mere end noget andet, man havde af ham.

Men uagtet Uranienborg alene kunde rumme 14 forskjellige Instrumenter, blev Antallet paa disse dog snart saa stort, at der ingen Plads mere var til dem; og dette i Forening med det Ønske, at lade de samme Jagttagelser anstille paa to forskjellige Steder, saa at Jagttagerne ikke kunde conferere med hinanden, bragte Tycho til, paa en lille Høi i en kort Afstand fra Slottet at lade anlægge et nyt Observatorium, som han kaldte Stjerneborg. Dette bestod blot af underjordiske Hvælvinger, og indeholdt, foruden et Værelse i Midten, der tjente til Arbeidsværelse, 5 forskjellige Kamre til Instrumenter. Paa Pladsen over Jorden, der er af samme Form, men mindre end Haven om Slottet, seer man, foruden endeel Steenpiller og faste Borde til at sætte Instrumenter paa, kun de bevægelige Tage over Hvælvingerne; disse ere af forskjellig Figur, dog alle for det Meste lave, eet undtagen, der hæver sig som et lille Taarn. Over det midterste Værelse er intet Tag; men den murede Hvælving er bedækket med Jord og Grønsvær, saa at den danner en lille Bakke, paa hvis Top staaer en forgyldt Billedstøtte af Mercur, forfærdiget med megen Kunst efter en gammel Model, og med en skjult Mekanisme, formedelst hvilken den, som det synes af sig selv, foretager sig forskjellige Bevægelser; Alt til stor Forbauselse for Bønderne,

der ikke ere langt fra at antage den for et Troldomsstykke.

Nedgangen til Hvælvingerne er paa Siden prydet med Tycho Brahes og hans Families Vaabner, og ovenover ligge tre udhugne Løver, af hvilke den midterste holder et Skjold med en latinsk Indskrift, som paa Dansk omtrent kunde hedde: Magt og Rigdom forgaaer, Kunsten evig bestaaer. I Forstuen over Døren til det midterste Værelse sees en anden Indskrift, udhuggen med forgyldte Bogstaver i en Porphyrplade, der fortæller os, at det er Tycho, som med stor Umage og utrolige Omkostninger har skjænket Verden disse fortræffelige Indretninger, og tillige paalægger Efterslægten, som en hellig Pligt, at bevare det kostelige Arvegods, han heri vilde efterlade den. Hvor lidet drømte hans stolte Sjæl dengang om, at allerede den næste Slægt med skaanselløst Barbarie vilde udrydde, hvad han med saamegen Kjærlighed havde anlagt og fredet, og kort Tid efter den Reisende forgjæves skulde spørge om det Sted, hvor Uranienborg havde ligget! Inde i Værelset selv finder man rundt om paa Væggene 8 Portraiter af forskjellige Tiders berømteste Astronomer og under hvert et Vers, der angiver Mandens særegne Fortjenester; et af disse Portraiter forestiller Tycho selv, pegende med Fingren op mod Loftet, hvor hans Planetsystem er afbildet, som om han vilde sige til de Andre: „Hvad synes Eder om denne Idee?"

Desværre maae de Andre blive ham Svar skyldige, Copernicus havde vel ellers nok havt Adskilligt at erindre. I Verset under sit eget Billede overlader Tycho iøvrigt med Beskedenhed Efterverdenen at vurdere hans Fortjenester; men Værdien af denne Beskedenhed forringes noget ved det ottende Portrait, der forestiller en tilkommende Astronom, som Tycho haabede vilde opstaae af hans egen Slægt, og som i Indskriften yttrer det Ønske, ved sine Bestræbelser at blive sin store Stamfader værdig. Paa begge Sider af dette Værelse findes to Gemakker, et for Tycho, et for hans Medhjælpere, til at udhvile i, naar Himlen pludselig blev overtrukken. I Midten af ethvert af de 5 runde Kamre staaer et eller andet Instrument af samme Slags som paa Uranienborg, og Sidevæggene hæve sig trappeviis fra Gulvet, for at man med Lethed kan komme til alle Sider af Instrumenterne. Ogsaa seer man Begyndelsen til en underjordisk Gang, som skulde gaae til Uranienborg, men aldrig blev fuldendt.

De to Bygninger, vi hidtil have betragtet, vare vel de fornemste af dem, Tycho lod opføre, men ingenlunde de eneste. Saaledes finder man ved det sydlige og nordlige Hjørne af Haven to mindre efter samme Model som Slottet, den ene til Bolig for Huusfolkene, den anden indrettet til et Bogtrykkeri, udelukkende beskjeftiget med at trykke hans egne Værker. Noget fra Slottet ligger Avlsgaarden, og

henad mod Vestkysten en Vandmølle, hvis Hjul driver deels et almindeligt Maleværk, og deels en Papirmølle, som blev anlagt, for at afhjælpe den Mangel paa Papir, der opstod, naar Tilførslen fra Udlandet undertiden standsede. Endelig vise henimod 60 Fiskedamme, anlagte paa forskjellige Steder, og forsynede med mange, tildeels sjeldne Fisk, at man over Kunst og Videnskab ikke havde glemt at sørge for de mere solide Nydelser.

Dersom man nu, efterat have beseet de Anlæg, hvorved Tycho søgte at gjøre Hveen baade til et hensigtsmæssigt og behageligt Opholdssted, ønsker at gjøre nærmere Bekjendtskab med Manden selv, da maae vi forestille os en stærktbygget Mand, noget over Middelhøiden, hvis friske Ansigtsfarve vidner om en usvækket Sundhed, medens den høie Pande, der kun sparsomt bedækkes af et lyst rødligt Haar, forraader vedholdende og anstrengt Tænkning. Udtrykket i hans Ansigt er fast og bestemt, saalænge han tier endogsaa noget strengt; men, naar han taler, og han taler gjerne og meget, saa forglemmer man det over hans livlige og afvexlende Underholdning. Med Beredvillighed viser han den Fremmede sine forskjellige Anlæg, vis paa, at denne maa tilstaae, han intetsteds har seet noget Lignende; er hans Gjæst Astronom eller dog en Ynder af denne Videnskab, da meddeler han ham med Fornøielse af de mangfoldige Bemærkninger, hans rige Erfaring har

ladet ham gjøre; kun maa man ikke vedholdende modsige hans Paastande, hvis man ikke vil gjøre ham vred for Alvor, ikke heller kan man just vente at faae Alting at vide: „Noget", siger han, „vil jeg nok beholde for mig selv," og dette Noget var især i hans senere Aar temmelig meget. Tilfældigviis ønsker han maaskee, medens han samtaler med ham i Bibliotheket, en Oplysning af en eller anden blandt sine Disciple, han vender sig da blot til Siden og siger halvhøit: „Aa, Christen! kom et Øieblik herned!" og til den Fremmedes Forundring kommer Christen strax efter ned fra sit Værelse, for at høre, hvad Herren befaler. Ved et skjult Haandgreb har han nemlig, uden at man mærkede det, sat en af de Klokker i Bevægelse, der fra Bibliotheket føre op til Studenternes Kamre, og det morer ham saaledes at overraske sine Gjæster ved Virkningen af sine kunstige Indretninger, ligesom han ikke heller har noget imod, ved disse og lignende Midler at give sin Optræden noget Hemmelighedsfuldt og Imponerende i den store Mængdes Øine. Saaledes saae man ham jevnlig ledsaget af en Slags Hofnar, en sindssvag Person, der under Maaltidet sad ved hans Fødder, og modtog sin Mad af hans Haand, og om hvem man troede, at han kunde forudsee det Tilkommende, navnlig, naar En blev syg, forudsige, om han vilde komme sig eller ei. Selv Disciplene betragtede ikke uden en vis Sky dette besynderlige Væsen, paa hvis

Forudvidenhed de meente undertiden at have seet en Prøve; hvorvidt Tycho selv deelte eller blot begunstigede denne Overtroe, maa man lade staae derhen.

I den daglige Omgang finde vi Tycho oprømt, munter, altid oplagt til Skjemt, men ogsaa vel rede til at lade sin Vittighed spille mod sine Omgivelser; og hans medfødte Fritalenhed og Hang til Spot blev naturligviis ikke formildet ved Forholde, der tidligt bragte ham til med Trods at oversee Andres Omdømme Paa den anden Side var han selv let at fornærme, og ingenlunde tilbøielig til at taale Andres Indfald, allermindst nogen Forglemmelse af den Respect, han som Husets Herre troede at kunne fordre. Ved saadanne Leiligheder viser han os aldeles Adelsmanden fra den Tid, der i sit Huus ikke lystrede Befaling af Nogen, end ikke af Kongen selv; og denne Stolthed blev ikke lidet forøget i hans Navnkundigheds glimrende Periode, da han, i Følelsen af sit eget Værd, modtog Kongers og Fyrsters Besøg som en simpel Hyldest af hans sjeldne Fortjenester. Hvad Behandling man i saadanne Tilfælde kunde vente sig af ham, det erfoer Hertug Henrik af Brunsvig under et Besøg, han (1590) aflagde paa Hveen, da han var herinde, for at holde Bryllup med Christian den Fjerdes Søster Elisabeth. Da nemlig Hertugen ved Afskedsmaaltidet, som man sad i den bedste Lystighed, bemærkede, at det var silde og paa Tiden at bryde op, svarede Tycho halvt stødt, halvt

spøgende, at dette vel var Noget, han som Vert maatte bestemme; og, da Hertugen fornærmet reiste sig og gik ud af Døren, lod han ham gaae uden at bekymre sig derom. Siden fulgte han vel efter ham og vinkede ad ham, for at tilbyde ham Afskedsbægeret; men, da Hertugen fortsatte sin Gang uforstyrret, vendte ogsaa Tycho tilbage uden at ledsage ham ombord. Ikke bedre gik det Rigshovmesteren, Christopher Valkendorf, da han i den unge Christian den Fjerdes Følge engang opholdt sig nogle Dage paa Uranienborg. Han tillod sig nemlig at sparke til en af Tychos Yndlingshunde, der gjøede ad ham, da han en Morgen vilde besøge denne paa hans Værelse; og Tycho, der i det Samme kom til og saae det, blev derover saa forbittret, at han tiltalte Valkendorf i Udtryk, som man nok kan forestille sig ikke have været de skaansomste, naar man seer, hvor nærgaaende han kan være i sine Breve, saasnart han møder nogen Modsigelse, og tillige veed, at efter det almindelige Sagn denne Scene lagde den første Grund til det Fiendskab, der siden herskede mellem disse Mænd og tilsidst blev saa fordærveligt for Tycho. Dette behøver man nu vel ikke at tage saa lige efter Bogstavet, som overhovedet meget af det Enkelte i disse Fortællinger gjerne kan have tildraget sig anderledes; det Væsentligste bliver blot, at Tycho virkelig i sin Opførsel ofte viste et Overmod, der har fornærmet mange af hans Samtidige, og hvorpaa disse Begi-

venheder have været nogle af de meest træffende Exempler.

Men, ihvorvel denne og lignende Feil vistnok vare altfor fremstikkende til at blive ubemærkede af Nogen, gaves der dog naturligviis ogsaa Mange, som vurderede Mandens Fortjenester høit nok, til at bære over med hans Svagheder, og som desuden i sand Interesse for Videnskaberne stemmede altfor meget overens med ham, til at de af egen Erfaring skulde kunne lære at kjende denne mindre elskværdige Side af hans Charakteer. Af disse modtog han derfor mangt et kjærkomment Besøg, der kun endmere bidrog til at befæste gjensidig Agtelse og Velvillie, og imellem dem maae vi især nævne den danske Dronning Sophie, Frederik den Andens Gemalinde og Moder til Christian den Fjerde. Denne Dame, der i Sands for Naturvidenskaberne, i forstandig Interesse for alle nyttige Kunster, endelig i Kjærlighed til en vis Pragt og Beqvemmelighed i de ydre Omgivelser havde saameget tilfælleds med Tycho, skjænkede bestandig hans Arbeider en særdeles Opmærksomhed og har vistnok ikke bidraget lidet til at vedligeholde Kongens Gavmildhed i at understøtte dem. Hun besøgte ham ogsaa gjentagne Gange paa Hveen. Den første Gang var hun der tilligemed Kongen; de bleve da formedelst stormende Veir nødsagede til at opholde sig der flere Dage, hvilket omtales i Fortalen til Udgaven af Kjæmpeviserne af A. Vedel, Tychos

fordums Hovmester, der som Hofpræst var i Følget, og det var formodentlig ved denne Leilighed at Kongen gav Tycho Elephantordenen, med hvis Kjæde man gjerne seer ham afbildet. Siden, da hendes Forældre, Hertug **Ulrich** af **Mecklenburg** og hans Gemalinde **Elisabeth**, vare i Besøg hos hende, førte hun dem selv to Gange over til Tycho, for at lade dem besee alle hans Indretninger, især de chemiske Laboratorier; thi Hertugen havde altid interesseret sig meget for Chemien, og hans Datter arvede denne Tilbøielighed efter ham. I det Hele blev Rygtet om Hveen og dens Mærkværdigheder snart saa udbredt, at ingen Reisende let lod Leiligheden ubenyttet til at besøge den; at have været i Danmark, eller overhovedet i de nordlige Landet og ikke seet Tycho Brahe og hans Uranienborg, det var dengang omtrent det Samme, som nutildags at have været i Rom og ikke seet Thorvaldsen og hans Værksted; og det er ikke blot poetisk Udsmykkelse, naar Datidens Skribenter kalde Hveen Nordens Stjerne, thi den udbredte virkelig over disse Egne en Glands, der lokkede Besøgende til dem fra alle Kanter.

Selv den gamle Landgreve af Hessen, der bestandig vedblev at vise en virksom Deeltagelse for Alt, hvad der angik den praktiske Astronomie, kunde trods sin fremrykkende Alder neppe modstaae sin Lyst til med egne Øine at betragte de Indretninger, hvis Fortrinlighed han hørte saa meget rose. I dette

Ønske bestyrkedes han endnu mere fra den Tid, da han var traadt i Brevvexling med Tycho, og deels af dennes Yttringer om hans Instrumenter, deels af de tilsendte Observationer saae, at Jagttagelseskunsten virkelig her maatte have opnaaet en Fuldkommenhed, han neppe havde tænkt sig. Den første Anledning til denne Brevvexling var, at Landgreven gjennem den lærde Henrik Rantzau lod Tycho anmode om nogle Meddelelser angaaende en Comet, der lod sig tilsyne i Slutningen af 1585. Tycho, der med Glæde greb denne Leilighed til at fornye sit tidligere Bekjendtskab med en saa udmærket Mand, sendte det følgende Aar en af sine Disciple til Cassel med et Brev, hvori han ikke blot meddeelte de forlangte Jagttagelser, men ogsaa en Deel andre Bemærkninger, foranledigede ved Landgrevens Skrivelse. Denne havde nemlig omtalt, at han havde ladet sig nye Instrumenter forfærdige efter Anviisning af en vis Paul Wittich; men nu var Sagen den, at den samme Wittich for flere Aar tilbage var kommen til Tycho og, under mange Løfter om sin Erkjendtlighed, havde udbedet sig at maatte blive hans Discipel; men, da han troede at have lært nok, havde han efter et Par Maaneders Forløb igjen forladt ham, og derpaa senere i Cassel udgivet hans Opfindelser for sine egne. Alt dette underrettede altsaa Tycho Landgreven om, og, skjøndt saadanne Erfaringer vel kunde bragt ham til at være noget tilbageholdende

med sine Oplysninger, gjorde han ham dog aldeles uforbeholdent opmærksom paa adskillige Mangler ved de ældre Constructioner og de Forbedringer, han i den Henseende siden havde anbragt. Mere forsigtig var han derimod i Meddelelsen af sine Observationer, og, skjøndt han senere paa Forlangende sendte Landgreven flere af disse, skete det dog bestandig med den indstændigste Anmodning om at holde dem hemmelige; „thi," siger han, „de Fleste undsee sig slet ikke for at udgive Andres Opfindelser og Arbeider for deres egne, til stor Skade for den rette Eier."

Det omtalte Brev vakte imidlertid megen Glæde i Cassel: saavel Landgreven, som hans Astronom Christopher Rothmann ilede med at besvare det, og fra den Tid af verledes imellem begge Steder en heel Deel Breve, hvilke Tycho selv senere har udgivet, og som indeholde mange lærerige Bidrag til Bedømmelsen af hans Charakteer og Virksomhed, saameget vigtigere, som disse desværre næsten ere de eneste af Tychos Breve, der ved Trykken ere blevne os bevarede. Iblandt Andet indeholde de ogsaa en heel Strid mellem Tycho og Rothmann især om Planetsystemet, da Rothmann holdt paa Copernicusses Mening og i al Venskabelighed søgte at bevise den ved alle de Grunde, der da lode sig anføre, Tycho derimod ifølge sin sædvanlige Heftighed ikke lod sig nøie med at gjendrive disse, men ogsaa behandlede sin Modstander temmelig uartigt. Denne Strid vedvarede

Tycho's System

i flere Aar, da Brevene i den Tid gik meget langsomt, eftersom de blot kunde forsendes med egne Bud eller med Kjøbmændene, naar disse reiste til de store Markeder, og, inden den derfor bragtes tilende, maatte Rothmann formedelst Svagelighed paa nogen Tid forlade Landgrevens Tjeneste. Sin Frihed benyttede han til at besøge Hveen, hvor han opholdt sig i flere Uger, „og da," fortæller Tycho, „bestormede jeg ham saaledes med Beviser, at denne ellers temmelig paastaaende Mand først lidt efter lidt blev vaklende i sin Mening, og endelig tilstod mig, at han blot havde fremsat den for at høre mine Modgrunde, og lovede, at han aldrig oftere vilde fremføre Noget derom."

Denne Omvendelseshistorie er aldeles charakteristisk for Tycho; imidlertid vilde man dog gjøre ham megen Uret ved at antage, som Nogle have gjort, at han blot af forfængelig Lyst til selv at skabe et System havde forkastet den af Copernicus fremsatte Mening; der er i det Mindste Intet i hans øvrige Virksomhed, som berettiger til en saadan Antagelse, tvertimod synes den ufortrødne Stræben efter Sandhed, der afpræger sig i alle hans astronomiske Bestræbelser, just at borge for det Modsatte. Da forresten netop dette Punkt ikke sjeldent meest udhæves, naar Talen er om Tycho, saa vil det maaskee ikke være upassende, noget nærmere at udvikle hans Tanker derom, saaledes som han selv flere Steder med Rolighed har fremsat dem. Allerede fra det

første Øieblik, da han ved egen Erfaring overbeviste sig om den store Uoverensstemmelse, der fandtes mellem Planeternes virkelige og deres beregnede Stillinger, opstod den Tanke hos ham, at Aarsagen vel kunde ligge i et urigtigt System. Som en dygtig Praktiker meente han imidlertid, at man allerførst burde forsøge, om Feilen ikke reiste sig af Unøiagtighed i de Observationer, der laae til Grund for Tabellerne, og derfor henvendte han udelukkende sin Opmærksomhed paa denne Deel af Astronomien, der ved hans Bestræbelser modtog saa betydelige Forbedringer, som vi allerede ofte have omtalt. Da han nu, efter saaledes at have faaet sikkre Bestemmelser til Sammenligning, gik til at prøve Systemerne, overtydede han sig snart om det Utilfredsstillende i det ældre eller saakaldte ptolomæiske, ifølge hvilket Jorden sættes som Midtpunktet, hvorom Maanen, Solen og Planeterne bevæge sig; og dette, i Forening med de mange forviklede Bevægelser, som deri tillægges Planeterne, bragte ham til at foretrække det copernicanske, som ogsaa senere har viist sig at være det rigtige. Imidlertid kunde han dog aldrig ret finde sig i den Bevægelse, Copernicus havde tillagt Jorden, ikke blot fordi den syntes ham at stride vel meget imod Sandsernes Vidnesbyrd, men ogsaa fordi den ikke kunde prøves ved nogen Jagttagelse. Han troede derfor at have fundet den rette Middelvei mellem begge, naar han med Copernicus gjorde Solen til

Midtpunktet for alle Planeternes Baner, men derpaa lod denne gaae med dem omkring Jorden, istedetfor at lade Jorden som en Planet gaae omkring Solen.

Unægtelig er den copernicanske Idee meget simplere, og efter den Udvikling, Astronomien senere har modtaget, kan der vel ikke længere være nogen Tvivl om, hvilken af begge Ideer der bør fortrækkes; men, for at fælde en rigtig Dom over Tychos Forhold i dette Tilfælde, maa man sætte sig tilbage paa Videnskabens daværende Standpunkt. Man vil da for det Første erindre, at Kikkerterne dengang endnu ikke vare opfundne, og at følgelig Alt, hvad vi ved dette Hjælpemiddel have erfaret om Planeternes Udseende og Størrelse, deres Mangel af eget Lys, deres Axeomdreining, deres Drabanter, kort alle de Omstændigheder, der saa betydeligt bidrage til at fuldstændiggjøre Sammenligningen mellem dem og Jorden, paa den Tid vare aldeles ubekjendte. Man vil endvidere betænke, at Opdagelsen af den Naturkraft, der holder Planeterne i deres Baner omkring Solen, hvorved det copernicanske System egentlig fuldendtes, først gjordes meget længe efter, og at det meest slaaende Beviis for denne Forklarings Rigtighed, nemlig den nøiagtige Forudberegning af Cometers og nyopdagede Planeters Baner, tilveiebragtes endnu langt senere. Paa Tychos Tid maatte begge Systemer ansees som blotte Gisninger, der omtrent lige godt forklarede de tilsyneladende Bevægelser, og, naar det ene havde

Noget forud i theoretisk Simpelhed, saa kunde det andet derimod rose sig af, at det ikke tillod sig nogen usædvanlig Antagelse, saalænge denne ikke ved Jagttagelser kunde bevises. Dette holdt Tycho ogsaa i Særdeleshed paa, og man kan derfor sige, at han i denne Sag meest viste sig som en praktisk Astronom, Copernicus derimod som en selvstændig Tænker. Istedetfor altsaa nutildags at beraabe sig paa Tychos Autoritet, som Nogle af og til gjøre, skulde man hellere følge hans Exempel, og indrømme det copernicanske Systems Gyldighed paa Grund af de Erfaringsbeviser, de senere Opdagelser have tilveiebragt, om man end ikke vil det formedelst dets egen indre Fortrinlighed. At Tycho selv iøvrigt ingenlunde var blind herfor, derom vidner den høie Agtelse, han bar for dets Opdager, og hvorpaa man kan anføre mangfoldige Beviser: det simple Instrument, hvormed Copernicus havde observeret, var ophængt som en Prydelse i et af Observatorierne; Copernicusses Billede finde vi langt hyppigere end nogen anden Astronoms anbragt saavel i Værelserne som paa Instrumenterne; og blandt de forskjellige Digte, han har skrevet til dennes Ære, er der et, hvori han just udtaler sin Beundring over den dristige Aand, der vovede at rokke den hidtil faststaaende Jord og slynge den ud i Himmelrummet, lig hine Fortidens Kjæmper, om hvem Sagnet fortæller, at de lagde Bjerge paa Bjerge for at hæve sig til Himlen. Iøvrigt

manglede det naturligviis ikke paa Folk, der søgte at tilegne sig Æren for at have opfundet det tychoniske System; iblandt disse var ogsaa en vis Ditmarsker, Reimer Bjørn, der tidligere havde opholdt sig paa Hveen, og, da han maaskee opførte sig noget vel paatrængende, var bleven afsærdiget temmelig kort af Tycho, hvorover han siden søgte at hævne sig, ved i et Skrift at overøse denne med en Mængde Fornærmelser.

Dog, vi vende igjen tilbage til vor Fortælling. Det Besøg, Landgreven længe havde tiltænkt Tycho, syntes at ville blive til Alvor i Sommeren 1588; da der nemlig til dette Aar var berammet et Herremøde i Hamburg, besluttede han, ved denne Leilighed at gjøre en Reise til Danmark, for at besee saavel det nylig opbyggede Kronborg, som Indretningerne paa Hveen. I Danmark havde man allerede truffet alle Anstalter til hans Modtagelse, og udrustet Skibe, som skulde føre ham over, da pludselig den hele Reise blev forstyrret ved Frederik den Andens Død, der indtraf i April samme Aar. Hvormeget dette Dødsfald maa have smertet Tycho, kan man let forestille sig. Han og Videnskaberne tabte derved en gavmild og ædelmodig Beskytter, der lige indtil det Sidste havde givet ham de største Beviser paa sin Yndest og Velvillie: saaledes tilstod han ham endnu 1586 400 Rigsdaler aarlig af Øresunds Told til Erstatning for Nordfjords Lehn, som var blevet ham

opsagt, ja det synes endog at have været paatænkt, at skjænke Tycho og hans mandlige Efterkommere Øen Hveen til Arv og Eie, kun med den Forpligtelse at vedligeholde de astronomiske Indretninger; dog blev dette aldrig bragt i Udførelse. Det er naturligt, at saamegen Begunstigelse ogsaa maatte vække Misundelse og Had hos Mange, der heller ikke undlode at gjøre opmærksom paa, hvor ubilligt det var, at een Mand alene oppebar saameget af Statens Indtægter; og disse Yttringer, der ikke vare blevne Tycho ubekjendte, kunde vel ved Kongens Død indgyde ham en grundet Bekymring for Fremtiden, saameget mere som han ved sine kostbare Anlæg havde tilsat saa betydeligt af sin egen Formue, at han uden offentlig Understøttelse ikke saae sig i Stand til at vedligeholde hvad han havde begyndt.

Men, ihvorvel de paafølgende Begivenheder fuldkomment retfærdiggjorde denne Bekymring, saa lod det dog i Begyndelsen til, at Kongens Død aldeles ikke skulde gjøre nogen Forandring i Tychos Stilling; thi af de fire Rigsraader, der, i Christian den Fjerdes Mindreaarighed, bestyrede Landets Anliggender, vare netop de to anseteste, Niels Kaas og Jørgen Rosenkrantz, hans ivrigste Velyndere og Beskyttere, hvorpaa han strax modtog adskillige Prøver. Saaledes finde vi, at han endnu i samme Aar fik af Statskassen udbetalt 6000 Rigsdaler til at dække en Gjæld, han havde paadraget sig ved Anlæggene

paa Hveen; og kort efter gave de fire Rigsraader ham en skriftlig Forsikkring om, at de ikke blot selv vilde gjøre Alt, for at vedligeholde hvad han til Astronomiens Fremme havde indrettet, men ogsaa formaae Kongen til, naar han blev myndig, at anvise bestemte Indtægter til dette Øiemed, som Tycho Brahe kunde oppebære, medens han levede, og efter ham en af hans Familie, eller, hvis Ingen deraf var duelig dertil, da en anden Adelsmand, eller og i manglende Fald en Uadelig; og paa dette Løfte modtog han i det følgende Aar en ny Bekræftelse af hele Rigsraadet. Ligeledes erholdt han paa samme Tid til Foræring nogle Kronen tilhørende Huse i Farvegaden, og af Byen tillaans et Stykke af Volden, for at kunne indrette sig et Observatorium i Nærheden af sin Gaard, der laae paa det Sted, hvor Vartou senere blev opført.

Heller ikke i hans udvortes Anseelse foregik der nogen Forandring; endnu betegnedes han bestandig som Danmarks Stolthed, og Hveen som Landets fornemste Mærkværdighed. Blandt de anseelige Besøg, han i denne Periode modtog, maae vi især nævne den skotske Konge, Jacob den Sjette, der var kommen til Danmark for at holde Bryllup med Frederik den Andens Datter, Anna. Da nemlig Partiet var bragt i Stand, og Prindsessen havde begivet sig paa Veien til Skotland, blev hun af en Storm kastet ind i Norge, hvor hun saalænge holdtes tilbage af

Modvind, at Kongen i sin Utaalmodighed fattede den ridderlige Beslutning, selv at reise over, for at hente sin Brud, idet han meget rigtigt antog, at den Vind, der hindrede hende fra at komme til Skotland, maatte være ham gunstig til at seile derfra. Maaskee har han ogsaa frygtet for, at den engelske Dronning Elisabeth, der allerede havde bragt flere af hans Giftermaalsplaner til at gaae overstyr, skulde gjøre det Samme ved denne; i det Mindste havde han derfor tænkt at reise bort ganske hemmeligt; men, da han manglede de fornødne Penge, maatte han aabenbare Planen for sit Raad, og true med, at, dersom man ikke vilde hjælpe ham, reiste han ganske alene. Dette virkede; en stor Deel af den høiere Adel tilbød at ledsage ham paa egen Bekostning, og han kom saaledes med et anseeligt Følge til Opslo, hvor han i November 1589 holdt Bryllup, og siden tilbragte en Deel af Vinteren; men i Januar Maaned det følgende Aar begav han sig, efter Indbydelse af det danske Rigsraad, ned til Kjøbenhavn.

Som en stor Elsker af Lærdom, og selv, i det Mindste efter sin egen Mening, en ikke ubetydelig Lærd, fandt han naturligviis megen Fornøielse i at besøge Tycho Brahe: han talede med denne om astronomiske Materier, besaae og bedømte de forskjellige Mærkværdigheder. ja, for ret at vise sin Tilfredshed, skal han før sin Afreise have opfordret Tycho til at forlange en Gunstbeviisning af ham. Denne udbad

sig da nogle Vers af Kongen selv, hvormed han efter den Tids Skik kunde pryde Udgaven af sine Værker; og Jacob, der gjerne vilde gjælde for duelig latinsk Poet, opfyldte med Fornøielse efter sin Hjemkomst en Anmodning, der sagtens ikke lidet har smigret hans Forfængelighed. Tillige modtog Tycho af ham et Privilegium paa 30 Aar, der sikkrede hans Skrifter for Eftertryk i Skotland; Noget, der var saameget nødvendigere paa den Tid, da det latinske Sprog næsten var det eneste Skriftsprog, og følgelig hele Europa i Henseende til Sproget udgjorde et eneste Læsepublikum. Vi finde derfor ogsaa, at Tycho har erholdt lignende Privilegier af de fleste europæiske Monarker. Hvad derimod de prægtige Foræringer angaaer, som han, efter Fleres Beretning, skal have faaet af Jacob den Sjette, saa have disse nok ikke havt saa meget at betyde; det er i det Mindste ikke sandsynligt, at den fattige skotske Konges Foræringer kunde have havt synderlig andet end Affectionsværdie for det prægtige Uranienborgs Besidder, der snarere selv pleiede at overraske Fyrster med sine Gaver. Ikke heller nævnes der ved denne Leilighed Andet, end de to ulykkelige engelske Hunde, som den almindelige Mening nu engang har givet Skylden for Tychos senere Uheld. Ikke længe efter dette Besøg maa det iøvrigt have været, at den unge Kong Christian den Fjerde tog over til Hveen med et stort Følge af den fornemste Adel, deriblandt tre af de fire

Rigsraader, som bestyrede Riget i hans Mindreaarighed. Da han ved denne Leilighed fandt særdeles Behag i den kunstige Messingglobus, vi tidligere have omtalt, bad Tycho ham modtage den som en Foræring; heri indvilgede Kongen ogsaa, og skjænkede ham til Gjengjæld sit eget Portrait i en smukt forarbeidet Guldkjæde, saaledes som han selv pleiede at bære den.

Men, trods disse udvortes Gunstbeviisninger, maa der dog lidt efter lidt være indtruffet Omstændigheder, som have gjort Tycho misfornøiet med hans Stilling i det Hele; thi i et Brev, han i Sommeren 1591 tilskrev Landgreven, klager han over forskjellige Hindringer, der ikke tillode ham at gjøre alt det for Astronomien, som han ønskede, og det paa en Maade, der viser, at allerede dengang den Tanke, at forlade Fædrelandet, ikke har været fremmed for ham. Imidlertid omtaler han dog i det samme Brev den unge Konge med megen Roes og yttrer de bedste Forhaabninger om ham, viser sig ogsaa ret tilfreds med den daværende Regjering, og forsikkrer, det er ganske efter hans eget Ønske, at han aldeles ingen Indflydelse har i Regjeringssager. Hvad det egentlig var for Ubehageligheder, han dermed sigtede til, lader sig ikke vel bestemme; dog har han formodentlig blot tænkt paa den Spænding, hvori han begyndte at komme med flere af de Mænd, der nu lod til at ville faae Indflydelse, og som adskillige Omstændighe-

der bidroge til at formere. Saaledes havde han just i denne Sommer en Proces med en Bonde fra Knudstrup Gods ved Navn Rasmus Pedersen, hvem han vilde have sat fra Gaarden; men de fire udnævnte Commissairer, hvoriblandt var Erik Valkendorf, en Broder til Hovmesteren, og Christian Friis, der siden som Kantzler arbeidede saameget mod Tycho, frikjendte Bonden, paa Grund af at Tycho selv havde taget sig tilrette og behandlet ham med utilladelig Strenghed; og, da denne, misfornøiet med Dommen, indankede den for Herredsthinget, gik Sagen ham ogsaa her imod. Ikke bedre gik det ham det følgende Aar (1592) med nogle Sager ved det sjellandske Landsthing, hvilket man seer af et Vers, han har skrevet paa Veien fra Ringsted, og hvori han beklager sig over at være uretfærdigt behandlet af Landsdommeren Lage Bek.

I dette Aar fik Tycho vel atter det Nordfjordske Lehn, imod at afgive de 400 Rigsdaler, han hidtil havde oppebaaret af Øresundstold; derimod havde han kort efter nær mistet en anden af sine Indtægter, nemlig det Roeskildske Præbende. Med dette fulgte nemlig den Forpligtelse, at vedligeholde det saakaldte Helligtrekongers Capel, hvori den kongelige Familie Begravelser vare; men Tycho havde hidtil bekymret sig saalidet derom, at Capellet endelig var nærved at falde ned. Forgjæves blev han ved flere kongelige Skrivelser erindret om at lade det istand-

sætte; endog efterat Kongen selv havde taget det i Hiesyn og i et alvorligt Brev forsikkret ham om, at man vilde antage Arbeidere paa hans Bekostning, dersom han ikke inden Vinteren (1593) sørgede for at faae det repareret, lod han et heelt Aar hengaae ubenyttet. Først, da man truede ham med at fratage ham Indkomsterne, hvis han opsatte Reparationen længere, gjorde han endelig Alvor af Sagen; og selv nu blev det ham dog tilladt, at foretage adskillige Forandringer, hvorved Omkostningerne betydeligt lettedes ham.

For denne Overbærelse kunde han fornemmelig takke sine gamle Velyndere, hvoraf han endnu havde adskillige i Rigsraadet og ved Hoffet; men gamle Venner leve desværre ikke længe, og deres Antal blev derfor bestandig mindre. Allerede i Aaret 1592 mistede han sin Faster **Inger Oxe**, Dronningens Hovmesterinde, der stedse havde elsket ham som en Moder, og samme Aar døde **Landgreven af Hessen**, hvis Tab smertede ham meget; men, da nu ogsaa Kantzleren **Niels Kaas**, der hidtil ved sin store Indflydelse havde befriet ham for mange Ubehageligheder, endte sit virksomme Liv i Sommeren 1594, saa mærkede Tycho nok, at det snart vilde være paa Tiden for ham, at see sig om efter et andet Opholdssted. Hertil havde der just kort iforveien tilbudt sig en passende Leilighed, da **Jacob Curtius**, Vicekantzler hos Keiser **Rudolph** den Anden, var her-

inde i Danmark, som det hed, i et keiserligt Ærinde, men egentlig blot for at see Hveen og dens astronomiske Indretninger. Han lovede ogsaa Tycho at tale for ham hos Keiseren, ja tilbød ham, hvis han strax vilde begive sig til Bøhmen, sit eget Huus, som han vilde lade indrette aldeles efter hans Ønske. Nu døde rigtignok Curtius kort efter sin Tilbagekomst; men en af Tychos Venner, den tidligere omtalte keiserlige Livlæge Thaddæus Hagecius, forsikkrede ham i et Brev om, at den nye Kantzler var ligesaa gunstigt stemt imod ham; hvilket Erfaringen ogsaa senere bekræftede.

Forsaavidt var altsaa Tychos Fremtid temmelig sikkret, og, jo mere hans Berømmelse i Udlandet grundfæstedes, desto mindre kunde han tvivle paa at finde et Tilflugtssted blandt Fremmede, hvis Omstændighederne skulde tvinge ham til at forlade Fædrelandet. Dog, denne Beslutning var endnu langtfra modnet hos ham: i de halvtredsfindstyve Aar er man ikke saa tilbøielig til at ombytte det Sted, der i mere end 20 Aar har været Skuepladsen for Ens Virksomhed, med en ny Bolig og nye Omgivelser, helst naar man er knyttet til den gamle med saamange Baand, som Tycho til Hveen. Der udfordredes endnu en lang Række af private og offentlige Krænkelser, en stedse større Indskrænkning af hans kjæreste Virksomhed, og tilsidst Overbeviisningen om Umuligheden af at fortsætte denne længere, før han kunde

beqvemme sig til dette Skridt; men alle disse Paamindelser udebleve heller ikke.

Den første Ubehagelighed reiste sig i hans egen Familie. Hans ældste Datter Magdalene var nemlig bleven forlovet med en vis Gellius Sascerides, Doctor i Medicinen og Cannik i Lund, der tidligere havde været hans Discipel og opholdt sig flere Aar hos ham paa Hveen. Denne Forlovelse blev imidlertid pludselig hævet, uden at man ret veed Grunden; men kort efter udspredtes en heel Deel ufordeelagtige Rygter om Tychos Forhold ved denne Leilighed. Det hed, at han havde villet forpligte Doctoren til, hvis denne vilde være hans Svigersøn, at forblive hos ham paa Hveen og trælle for ham ved hans astronomiske Arbeider; at han havde forlangt, at Gellius skulde holde hans Datter ligesaa brillant i Klæder med Fløiel og Damask, som hun hidtil havde været; at han havde paa egen Haand bestemt Alt, hvad der angik Brylluppet, uden at lade Svigersønnen vide det Mindste derom: kort, det Hele gik ud paa at skildre Tycho som en urimelig og overmodig Mand, hvem Ingen kunde komme ud af det med, og der ansaae det for en Naade, at han forundte Nogen en af sine Døttre. Disse Rygter, der ikke bleve skjulte for Tycho, foranledigede ham til at søge Gellius ved Lunds Domcapitel, og, da han her ingen synderlig Opreisning fik, at bringe Sagen for Consistorium, efterat han først havde udgivet et lidet Skrift, hvori han

anførte alle de Beskyldninger, man havde udspredt om ham, og opfordrede saavel Gellius, som Andre, til at bevise det deraf, som de vilde vedgaae.

Imidlertid fik han Nys om, at Doctoren vilde ved Hoffets Hjælp faae Sagen neddysset, og bad derfor i et Brev sin Ven, den lærde Holger Rosenkranz, om, at denne ved sin Fader, den gamle Jørgen Rosenkranz, den eneste af Tychos endnu levende Venner i Rigsraadet, vilde faae udvirket, at Sagen gik sin lovlige Gang. Dette opnaaede han ogsaa, og Gellius, der nok begyndte at blive bange, søgte først ved en ydmyg Afbigt at forsone Tycho, og, da denne blev ubevægelig, anmodede han i en klynkende Skrivelse Professorerne om at gaae i Forbøn for ham; Noget, disse dog ikke vilde indlade sig paa. Nu prøvede han ved allehaande Udflugter at trække Sagen i Langdrag: han undlod at møde under Paaskud af Sygdom, gav ingen eller utilstrækkelige Svar paa de forelagte Spørgsmaal, og, hvor han ikke ligefrem kunde nægte, hvad Tycho anførte som aftalt mellem dem, undskyldte han sig med, at han ikke længere kunde erindre det. Ogsaa lader det til, at flere af Consistoriets Medlemmer have understøttet ham heri, f. Ex. Biskoppen Peder Vinstrup, der var nøie forbunden med Tychos Uvenner ved Hoffet. I det Hele viste Professorerne sig ikke synderlig ivrige i at fremme Sagen, men vilde helst være udenfor det Hele, og dette har formodentlig bevæget

Tycho til at lade den falde, efterat dens rette Sammenhæng var bleven tilstrækkeligt oplyst, og det baade ved mundtlige og skriftlige Vidnesbyrd var blevet godtgjort, at Skylden ingenlunde laae hos ham og hans Familie alene. Tvertimod synes det, saavidt man kan dømme derom uden at kjende de egentlige Actstykker, der ikke ere blevne meddeelte, at Gellius ikke har havt nogen synderlig reen Fod at staae paa. Forresten giftede han sig nogle Aar efter med en Datter af Raadmand Skytte, hvorimod Magdalene Brahe bestandig forblev ugift.

Denne ubehagelige Proces førtes i den første Halvdeel af 1596, og samme Aar mistede Tycho ved Jørgen Rosenkranzes Død den sidste formaaende Ven i Rigsraadet; thi hans Brødre, Steen og Axel Brahe, hvilken sidste kort iforveien var kommen derind, synes ikke at have havt nogen Indflydelse. Behøvedes der imidlertid endnu noget Beviis for, hvormeget Tychos Anseelse var sunken, saa fik man det ved den unge Konges Kroning, der foretoges den 31te August samme Aar; thi af alle de mange fremmede Fyrster og fornemme Adelsmænd, som ved denne Leilighed vare i Kjøbenhavn, var der ikke en eneste, som tænkte paa at tage over til Hveen, og dog stod Uranienborg endnu i sin fulde Herlighed, og dens Eier havde, ved sin fortsatte Virksomhed, skaffet sig om muligt endnu større Krav paa Verdens Anerkjendelse og Beundring. Men siden Frederik den

Andens Død var Astronomien ikke mere Hoffets Sag, hvad Under da, om den snart gik af Mode i den store Verden, og, istedetfor at see Beundrere i Hobetal flokke sig om dens Tempel, selv huusvild og forladt maatte trygle om et Tilflugtssted hos Fremmede.

Strax efter Kroningen mistede Tycho nemlig en af sine bedste Indkomster, idet Nordfjords Lehn ved en Kongelig Befaling blev ham frataget; dette var et saa betydeligt Skaar i hans Indtægter, at han besluttede at forsøge Alt for om muligt at forhindre det, og skrev derfor Nytaarsaften 1596 et Brev til Christen Friis, der ved Kroningen var bleven Cantzler, ligesom Christopher Valkendorf Hovmester. Heri omtaler han med Taknemmelighed den afdøde Konges virksomme Understøttelse til Astronomiens Opkomst og Fremme, berører med sømmelig Selvfølelse sine egne Opoffrelser af Tid, Kræfter og Formue i samme Diemed, og viser, hvorledes alt dette ikke havde været forgjæves, men at allerede flere og betydelige Afsnit vare fuldkommen tilendebragte. Imidlertid stod der dog endnu Meget, der kun var halvt færdigt, tilbage at fuldende, og han selv vilde hellere end gjerne anvende Resten af sit Liv derpaa; men dertil var det aldeles nødvendigt, at det Offentlige ikke unddrog ham al Understøttelse. Han erindrede derfor om det skriftlige Tilsagn, som hele Rigsraadet i Kongens Mindreaarighed havde givet ham paa, at Regjeringen vilde sørge for, at de astronomiske Indretninger paa

Hveen kunde vedligeholdes, men som nu syntes næsten ganske at være forglemt; og bad Cantzleren, ved sin Indflydelse hos den unge Konge at bevirke Saameget, at han i det Mindste kunde beholde Nordfjords Lehn, eller, hvis selv dette blev ham nægtet, at han dog ikke behøvede at afgive det før i Mai Maaned, der var den vedtagne Termin, paa hvilken Lehnene omskiftedes, da han ellers intet ordentligt Regnskab kunde erholde af sin Foged for det sidste Aar. Hvor moderat dette Forlangende end var, saa fandt det dog intet gunstigt Øre hos Regjeringen; Alt, hvad Tycho udrettede ved sin Skrivelse, var et kort Svar fra Cantzleren, hvori denne meldte ham, at Kongen Intet kunde give til Vedligeholdelsen af de astronomiske Indretninger, og at det, hvad Lehnet angik, maatte forblive ved den tagne Bestemmelse, da Staten ikke længere kunde undvære denne Indtægt. En saadan Besked var altfor tydelig til at misforstaaes, og Tycho gjorde derfor strax efter dens Modtagelse Anstalter til at forlade Hveen: den 15de Marts 1597 anstillede han sin sidste Observation der paa Øen, og i Slutningen af April drog han med sin Familie, sine Disciple og alle sine Instrumenter, nogle faa af de største og meest uhandelige undtagne, ind i sin Gaard i Farvegaden, hvor han for det Første tænkte at opslaae sin Bopæl.

Imidlertid skulde han ikke forlade sit gamle Opholdssted, uden at selv Afskeden derfra forbittredes

ham ved nye Krænkelser. Da nemlig Bønderne mærkede, at deres Herre kun stod sig slet med Regjeringen, saa hævede de paa een Gang saa lydelige Klager over hans Undertrykkelse og Haardhed, at Kongen sendte Cantzleren og Tychos Broder, Axel Brahe, over til Hveen, for at erfare deres Klagemaal. Ganske uskyldig har Tycho i dette Punkt vistnok ikke været; det lader til, at, ligesom han selv hverken sparede Tid eller Arbeide paa at fremme hvad han ansaae for det Vigtigste, saaledes har han heller ikke været meget nøisom i sine Fordringer til Andre; i det Mindste var der allerede engang tidligere, faa Aar efter hans Ankomst til Øen, frembragt de samme Klager imod ham, hvilket dengang foranledigede Kongen til nøiere at fastsætte, hvad Bønderne vare pligtige at præstere. Til hans Undskyldning maa man imidlertid anføre, at det den Tid var almindelig Skik hos Adelen, at overlæsse Bønderne med Arbeide, uagtet det vistnok sjeldent anvendtes til saa godt et Øiemed, som her var Tilfældet.

Under andre Omstændigheder vilde denne Sag vel heller ikke have været af nogen Betydenhed; men nu var man engang ugunstigt stemt mod Tycho, hvad Under da, om baade i Commissionens Indberetning og ved den paafølgende Proces enhver ubetydelig Anke er bleven fremhævet og tillagt Betydning. Ja, det lader endogsaa til, at man har drevet Undersøgelsen lige til hans private Forhold, og, for at finde

Klagepunkter imod ham, underkastet hans moralske Grundsætninger og kirkelige Rettroenhed en streng Prøvelse; thi, ikke nok med, at man beskyldte ham for at have brugt Kirkens Indtægter og ladet Bygningen forfalde, samt frataget Præstegaarden dens Jorder og behandlet Præsten som et af sine Tyender, der paastodes endog, at det var efter hans Befaling, Præsten havde udeladt Exorcismen af Daabsformularen, og, da Præsten kort efter blev afsat fra sit Embede, angaves som Grund derfor, deels at han ikke havde døbt efter Ritualet, og deels at han ikke havde paamindet Tycho Brahe, „der i 18 Aar ikke havde været til Herrens Bord, men levet i ondt Levnet med en Bislopperske." Hvormeget af disse Beskyldninger der har været Sandhed, maa man lade staae derhen, da Intet fuldstændigt derom er oplyst; kun Saameget er vist, at Tycho overalt i sine Skrifter udtaler sig med den største Ærbødighed og Høiagtelse om Religionen, og at hans Vandel, efter deres Vidnesbyrd, som havde Leilighed til at kjende den, var saaledes som det sømmer sig en retskaffen Mand og god Christen. Den omtalte Bislopperske har upaatvivlelig ingen Anden været end hans Kone, hvem Adelen, som ovenfor er omtalt, stedse ansaae for en Frille; i det Mindste forekommer der aldeles intet Spor til at Tycho virkelig skulde have levet i et saadant Forhold. At Præsten selv iøvrigt ikke maa have duet meget, kan man tildeels slutte deraf,

at han strax efter Tychos Bortreise kom til denne i Holsteen, og overøste ham med Grovheder og Skjældsord, hvilket dog ikke afholdt Tycho fra at understøtte ham med Penge. Med Hensyn paa Exorcismen er det forresten ganske mærkeligt, at Kongen selv nogle Aar efter ved en Prindsesses Daab befalede Biskop Winstrup at udelade den af Døbeformularen.

Denne Sag tilendebragtes imidlertid først i Løbet af Sommeren, efterat Kongen var vendt tilbage fra en Reise i Tydskland; men under hans Fraværelse benyttede Walkendorf sin forøgede Myndighed til end mere at lade Tycho føle Vægten af sit Fiendskab. Han sendte nemlig to Mænd over til Hveen, af hvilke den ene var Thomas Finche, Professor i Mathematiken ved Kjøbenhavns Universitet, med det Ærinde, at undersøge de efterladte Instrumenter og andre Indretninger og bedømme, hvorvidt de vare til nogen Nytte. Den samme Finche havde i tidligere Dage i et af sine Skrifter omtalt Tychos Duelighed og Fortjenester med mange Lovtaler; men det var paa en Tid, da Professorerne troede at burde vise deres Erkjendelse af Tychos videnskabelige Fortjenester ved at vælge ham, skjøndt fremmed for Universitetet, til dets Rector magnificus; nu havde Omstændighederne forandret sig saameget, at disse to Mænd i deres Beretning til Hovmesteren erklærede Instrumenterne for unyttige og den hele Indretning for en blot Curiøsitet. Følgen heraf var, at Wal-

kendorf ved Byfogden lod Tycho tilkjendegive, at han ikke længere maatte anstille Observationer i den Bygning paa Volden, som tidligere var ham overladt til dette Brug, ikke heller foretage chemiske Øvelser i sit Huus, da disse kunde give Anledning til Ildsvaade. Vilde han altsaa ikke reent ophøre med sin hele Virksomhed, saa var han nødsaget til at forlade Byen; han fragtede derfor et Fartøi, som han ladede med sine Instrumenter, og begav sig derpaa med sin Familie og en Deel af sine Studenter i Juni Maaned til Rostock. Saasnart han havde forladt Kjøbenhavn, blev hans Canonicat ham frataget, uagtet saadanne Præbender ellers oppebares for Livstid, og tillagt Cantzleren Christen Friis, hvorvel denne allerede havde et Canonicat ved samme Kirke, og det var aldeles mod Reglen, at een Mand besad to saadanne Beneficier ved samme Kirke.

Fra Rostock skrev Tycho et Brev til Christian den Fjerde, hvori han udviklede de Grunde, der havde bestemt ham til at forlade Danmark, og tillige forsikkrede, at det blot var den haarde Nødvendighed, der havde bragt ham til dette Skridt, og at han med Glæde vilde vende tilbage, dersom man blot paa nogen Maade vilde sætte ham i Stand til at vedblive sin Virksomhed; i ethvert Tilfælde skulde han aldrig forglemme den Troskab og Hengivenhed, han skyldte sit Fædreland og sin Konge. Vel lægger han intet Skjul paa, at han troede sig uretfærdigt behandlet,

Kong Chr. IV Svar

ligesom Brevet i det Hele røber en Mand, der er sig sine Fortjenester bevidst; men, om det end derved kan siges at have stødt noget an mod Formerne, er den Tone, hvori det er affattet, dog baade sindig og maadeholdende, og uden noget Overmod eller fornærmelig Anmasselse. Saaledes maa Kongen imidlertid ikke have fundet det; thi i sit Svar bebreider han just Tycho den Mangel af Respect, han havde viist ved at undskylde sig hos Kongen som hos en af sine Jevnlige, og erklære sig villig til atter at træde i Kongens Tjeneste, istedetfor underdanigst at bede derom, som en Tjener. Paa en ligesaa haard og unaadig Maade opregnes Alt, hvad der lagdes Tycho til Last, og hedder det blandt Andet: „hvad belanger, at „Du ikke est saa formuendes, at Du af Dit eget „kanst fuldkomme den foretagne astronomiske Kunst, „om Du skjøndt solgte Dit fædrene Gods og havde „endda Dine Forlehninger; — saa bæres stor Tvivl, „at Du de Penge, som Du haver bekommet for Dit „solgte Gods, haver anlagt paa de astronomiske In„strumenter, efterdi der siges, at Du i mange tusind „Daler haver dem til fremmede Herrer og Fyrster at „udlaane; Dine Børn til Bedste og ikke Riget til „Ære eller Kunsten til Forfremmelse." Denne Beskyldning, hvis Rigtighed vi strax nærmere skulle omtale, afgiver et Beviis paa, hvorledes Forholdet er blevet Kongen forestillet. Omtrent paa samme Tid havde Tycho skrevet til Hertug Ulrich af Meklen-

burg, og udbedet sig hans Raad i disse Anliggender; denne havde derpaa ikke blot skriftligt tilkjendegivet ham sin Deeltagelse, men ogsaa i et Brev til sin Dattersøn, Kong Christian, indlagt en ivrig Forbøn for ham; da Tycho nu desuagtet modtog et saa uvenligt Svar fra Kongen, indsaae han vel, at han maatte opgive Haabet om nogensinde at vende tilbage, og begyndte derfor alvorlig at bestræbe sig for en Ansættelse i Udlandet.

Forinden vi imidlertid følge ham til den nye Skueplads for hans Virksomhed, vil det vel ikke være afveien, at dvæle nogle Øieblikke ved at betragte den henrundne Periode af hans Liv, for at tydeliggjøre os, hvad der vel kan have været Aarsagen til, at han fra den største Anseelse lidt efter lidt blev Gjenstanden for næsten almindeligt Had og Forfølgelse. Det er nemlig aabenbart, at de Ankeposter, der egentlig bleve anførte mod ham, vare altfor ubetydelige til at bevirke hans Fald: at en Adelsmand foer noget haardt med sine Bønder, behandlede Præsten noget vilkaarligt, og benyttede de ham overdragne Lehn og Beneficier til sin egen Fordeel, uden at bekymre sig meget om de medfølgende Forpligtelser, det var den Tid Noget saa almindeligt, at det neppe har kunnet forarge hans Jevnlige, end sige bringe disse til at tage Partie mod ham med Regjeringen og de Uadelige. Ikke heller vare de Indtægter, der tilstodes ham af Statseiendommene, saa overordentlige,

at dette kunde vække nogen grundet Misundelse: at forlehnes med Rigets Provindser og oppebære Indkomsterne af geistlige Stifter, det var ligefrem en af Adelens Rettigheder, og det er fuldkomment grundet, naar Tycho etsteds siger, at han blot som Stamherre for en af de ældste Adelsfamilier kunde have ventet sig ligesaa betydelige Lehn og Beneficier tillagte, som dem, han havde, uden at anvende det Mindste deraf til Nytte for Videnskaberne eller Fædrelandet.

Den eneste særegne Indtægt han har oppebaaret, var de Summer, der, deels som Pension, deels som Erstatning for havte Udlæg, til forskjellige Tider bleve ham udbetalte af Regjeringen, og disse beløb sig ialt til 10500 Rigsdaler, nemlig de 6000 Rigsdaler, han modtog strax efter Frederik den Andens Død, 500 Rigsdaler aarlig i de 5 Aar fra 1576 til 1581, og 400 Rigsdaler aarlig af Øresunds Told i de 5 Aar fra 1587 til 1593, da han ikke havde Nordfjords Lehn. Regner man hertil Indtægterne af dette Lehn i 13 Aar, og af det Roeskildske Præbende i 17 Aar, det ene ansat til 1000, det andet til 700 Rigsdaler aarlig efter hans egen Angivelse, saa bliver Alt, hvad han paa forskjellige Maader har modtaget af offentlig Understøttelse, omtrent 35000 Rigsdaler; men, da nu Bekostningerne ved Indretningerne paa Hveen af ham selv anslaaes til 75000 Rigsdaler, paa et andet Sted endog til henved en Tønde Guld,

saa vil man let see, hvad Fordeel der har været paa hans Side. Da denne Angivelse offentligt er bleven fremsat af Tycho paa flere Steder, uden at blive modsagt, saa synes der ingen Grund til at betvivle dens Rigtighed; desuden bekræftes den ved de ingenlunde glimrende Omstændigheder, hvori hans Familie befandt sig ved hans Død, uagtet han dog foruden sin egen Formue maa have arvet ikke ubetydeligt efter sin Faster Inger Oxe. Men hele Tychos Forhold viser ogsaa, at han ikke var den Mand, der kunde samle Penge: hans pragtfulde Indretninger paa Hveen, den liberale Maade, hvorpaa han underholdt sine Medhjælpere, den Uegennyttighed, hvormed han øvede sin betydelige Lægepraxis; Alt vidner tilstrækkeligt om, at, hvilke Feil han iøvrigt kan have havt, Gjerrighed ikke var derimellem. Han havde kun eet Maal for sine Bestræbelser, Astronomiens Fremme og Uddannelse, kun een Stolthed, heri at overgaae alle sine Forgjængere og Medlevende, kun eet Ønske, at forskaffe sig saamange Midler hertil som muligt. Har han i denne Henseende gjort for store Fordringer til sit Fædreland, saa er det en Vildfarelse, man vel kan tilgive en Mand, der selv frivillig opoffrede for dette Øiemed ethvert Hensyn til sin egen eller sin Families Fordeel, sin hele Interesse og sin Aands bedste Kræfter, kort Alt, hvad en Mand formaaer at give: og allermindst maatte det bebreides ham af den samtidige Adel, der selv med sneverhjertet Egoisme

⊗ Daher die Feindschaft der aerfte gegen Tycho! er war

modsatte sig ethvert Forslag til Statens Tarv, naar det i mindste Maade stred imod deres egen Interesse.

Men just denne Uoverensstemmelse mellem Tycho og hans Tidsalder var det, der gjorde hans Ulykke: hans udmærkede Charakteers sjeldne Fortrin forstod man ikke at vurdere, kun for de Feil, der ledsagede dem, hans ubetvingelige Stolthed og trodsende Overmod, havde man et aabent Øie. I Begyndelsen af hans Løbebane vare disse Feil naturligviis mindre fremstikkende, og saalænge han fandt Mænd ved Statsroret, der yndede og befordrede hans Bestræbelser, var der sjeldnere Anledning for dem til at yttre sig. Men altsom hans Indflydelse her hjemme formindskedes, medens hans Hæder i Udlandet tiltog, saa stege ogsaa hans Fordringer, og jo mindre tilbøielig den Slægt, der nu var kommen til Roret, var til at erkjende dem, desto trodsigere og paastaaeligere vedblev han dermed, indtil selv Eftergivenhed fra hans Side var forgjæves og hans Uvenner først kunde føle sig tilfredsstillede ved hans fuldkomne Ydmygelse. Hvorvidt Valkendorf har været den, der fornemmelig styrtede ham, er vanskeligt at sige; imidlertid vil man dog af det Foregaaende have bemærket, at Adelen i det Hele paa den Tid ingenlunde var Tycho gunstig; formodentlig har Rygtet helst tilskrevet Hovmesteren, som den meest formaaende, Alt hvad hans Uvenner overhovedet foretoge til hans Skade. Iøvrigt har Valkendorf som praktisk Embedsmand paa flere Maader gjort sig

fortjent af Fædrelandet, og den Anvendelse, han gjorde af sin Formue, viser, at, om han end ikke var Videnskabsmand, har han dog ikke været Videnskaberne ugunstig*).

I Rostock opholdt Tycho sig kun kort Tid, men drog, da en smitsom Syge begyndte stærkt at grassere, efter den lærde Henrik Ranzaus Indbydelse til dennes Gods i Nærheden af Wandsbeck, hvor han lod sine Instrumenter opstille og tilligemed de af hans Medhjælpere, der havde fulgt ham, begyndte paa sin sædvanlige Virksomhed. Strax efter sin Ankomst til Wandsbeck skrev han sit bekjendte Digt til Danmark, hvori han beklager sig over den Utaknemmelighed, hvormed hans Fædreland havde lønnet hans Bestræbelser for dets Hæder. Dette Digt lod Rantzau indhefte i en Art Stambog, og, da Kongen det følgende Aar besøgte ham, og denne Bog tilfældigviis faldt ham i Hænder, skal han længe og med usædvanlig Opmærksomhed have læst deri, men derpaa lagt den tilside uden at tale videre derom. Da Tycho imidlertid havde meddeelt Rantzau sit Ønske, at træde i Tjeneste hos Keiser Rudolph den Anden, foranledigede Rantzau, at Churfyrsten af Cøln, hvem Keiseren skattede meget høit, paa det Eftertrykkeligste anbefalede ham saavel til Keiseren som til dennes Secretair Johan Barwitz. Selv skrev Tycho desangaaende til sin Ven, Livlægen Hagecius, for at denne

*) Han har stiftet Valkendorfs Collegium, en Fribolig for Studerende.

skulde virke for ham hos Cantzleren; og, da han vidste, at Keiseren var en stor Ynder af mathematiske Instrumenter, besluttede han at oversende ham en udførlig Beskrivelse af sine egne. Allerede medens han opholdt sig paa Hveen, havde han ladet Plader stikke til Afbildninger saavel af Instrumenterne som af Bygningerne. Nu lod han sit Bogtrykkerie opsætte, og kaldte sin fordums Kobberstikker Philip de Ohr til sig fra Hamburg, for at han skulde forestaae Trykningen, medens han selv skrev Fortalen; denne blev stilet til Keiseren, og indeholdt en Sammenligning mellem hans Forgjængeres og hans egne Instrumenter, tilligemed en Udsigt over, hvad han ved sine Jagttagelser havde præsteret i Astronomien. Hertil føiede han endnu et haandskrevet Catalog over 1000 Fixstjerner, bestemte ved hans egne Observationer, og sendte det Hele ved Begyndelsen af Aaret 1598, som en Nytaarsgave, til Keiseren. Senere bleve andre Exemplarer skikkede som Foræring til de berømteste Universiteter, til ansete Lærde, og til Fyrster, der vare bekjendte for at ynde Videnskaberne. Saaledes reiste en af hans Disciple, en ung Adelsmand ved Navn Tengnagel, der siden ægtede hans næstældste Datter, til Holland, for at overbringe Exemplarer til Statholderen Prinds Moritz af Oranien og til en bekjendt Lærd Joseph Scaliger. Prindsen svarede ham meget forbindtligt og lovede at gjøre Alt for at faae ham ansat i Holland; det Samme ønskede ogsaa

Scaliger, men frygtede dog for, at Generalstaterne med deres sædvanlige Langsomhed vilde lade en anden Regjering komme dem i Forkjøbet.

Dette skete da ogsaa; thi kort efter modtog Tycho ikke blot fra alle sine bøhmiske Velyndere Forsikkring om, at Keiseren heller end gjerne vilde modtage ham, og Opfordring til saasnart som muligt at komme til Prag, men tillige et Brev fra Churfyrsten i Cøln, hvori denne bad ham, hvis han ikke blev tilfreds med de Vilkaar, Keiseren vilde tilbyde ham, da at komme til ham, der af al sin Formue vilde understøtte ham. Imidlertid forblev Tycho endnu nogen Tid i Holsteen, da det var hans Beslutning, i et fuldt Aar at opholde sig paa Grændsen af Fædrelandet, for at see, om ikke Forholdene hjemme vilde forandre sig til hans Fordeel; men, da dette Haab ikke opfyldtes, skrev han først en venskabelig Taksigelse til Scaliger og meldte ham, at han havde modtaget Keiserens Tilbud, og begav sig derpaa i Slutningen af Sommeren til Wittenberg, ledsaget af sine Sønner og sine Disciple; sin Kone og sine Døttre lod han for det Første blive tilbage i Holsteen. At han ikke drog lige til Prag, foraarsagedes af en smitsom Syge, der var udbrudt i Byen og havde tvunget Keiseren og Hoffet til at forlade den, hvorfor Cantsleren havde bedet ham, for det Første at blive i Sachsen, indtil Smitten var ophørt. Han besluttede altsaa at forblive Vinteren over i Wittenberg, og be-

skjæftige sig med Udgivelsen af sine Værker; og lod derfor sin Familie komme til sig fra Wandsbek.

Fra denne Periode har man flere Breve af ham til hans kjæreste Disciple, Jyden Chr. Longomontan, der afgive et smukt Beviis paa Tychos Hengivenhed og Deeltagelse for dem, der havde arbeidet under ham. Da han nemlig forlod Kjøbenhavn, for at reise til Rostock, udbad Longomontan sig Orlov af ham for at bereise de tydske Universiteter; denne erholdt han ogsaa, tilligemed et meget anbefalende Vidnesbyrd. Men allerede fra Wandsbek skrev Tycho til ham, i Marts 1598, og bad ham paa det Indstændigste at komme til sig, da han havde adskilligt Magtpaaliggende at tale med ham om; „og dersom Du ikke har Reisepenge," siger han, „saa laan dem, „eller sæt Noget i Pant, jeg skal igjen indløse det; „eller, hvis Nogen vil sige god for Dig, da skal jeg „holde ham skadesløs. — Du behøver ikke at frygte „for at blive opholdt længere hos mig, end Du selv „ønsker, thi jeg bliver selv ikke længe her; men lad „mig blot ikke vente Dig forgjæves, jeg skal vist „gjengjælde Dig det, saa at Du ikke skal fortryde at „have foretaget denne Reise for min Skyld." Ifølge denne Opfordring begav Longomontan sig paa Veien til Wandsbek, men indtraf der først efter Tychos Afreise; han opholdt sig nu hos Familien saalænge indtil der kom Efterretning om, at Tycho vilde tilbringe Vinteren i Wittenberg, hvorpaa han ledsagede

1599 til Bøhmen

Fru Brahe og hendes Døttre til Magdeburg og skrev derfra til Tycho. I sit Svar takkede denne ham for hans Opmærksomhed mod hans Familie og bad ham atter at besøge sig paa en kort Tid, og, da han formodede, at Longomontan havde Lyst til at reise endnu mere omkring, saa tilbød han at ville paa sin Bekostning forsyne ham saa rigeligt, at han kunde leve overensstemmende med sin Stand og Alder. I en senere Skrivelse tilbyder han Longomontan at ville forskaffe ham et Professorat enten i Prag eller i Wittenberg. Paa det første Sted var nemlig den tidligere omtalte Ditmarsker Reimer Bjørn bleven Professor i Mathematiken, og havde for nylig udgivet sit Skandskrift mod Tycho; denne troede derfor, at han neppe turde oppebie hans Ankomst, men vilde, for ikke at træffe sammen med ham, forlade sit Embede, hvilket ogsaa skete. Havde Longomontan derimod mere Lyst til at blive ansat i Wittenberg, saa var Professoren der villig til at bytte med ham og gaae til Prag. Intet af disse Tilbud gjorde Longomontan imidlertid Brug af, da han heller ønskede en Ansættelse ved Kjøbenhavns Universitet, hvilken han ogsaa kort efter erholdt.

Strax efter Paaske (1599) begav Tycho sig paa Veien til Bøhmen, men lod for det Første sin Familie tilbage i Wittenberg. Saasnart han var ankommen til Prag, blev han af Keiserens Secretair Barwitz ført ind i den afdøde Curtiusses Huus,

hvilket Keiseren vilde kjøbe og lade indrette til ham. Sin Modtagelse hos Keiseren skildrer han selv saaledes i et Brev til Anders Vedel. „Jeg blev meget „naadig modtagen af Keiseren selv; jeg havde Audients, da ingen Andre var tilstede, og Keiseren „svarede mig ganske mildt og det paa Latin. Jeg „overleverede underdanigst 3 Bøger i Keiserens egen „Haand, hvilke han gjerne tog imod og læste dem „strax igjennem de efterfølgende Dage, og, som Hr. „Barwitz fortalte, læste han undertiden i dem til „langt ud paa Natten. Siden blev handlet med mig „om min aarlige Gage, hvilken jeg overlod Keiseren „selv at bestemme, og tilstod han mig da 3000 Gylden i faste Indtægter, foruden adskillige uvisse Accidentser, der beløb sig til nogle Tusinde; Nogle af „Raadet vare vel derimod og anførte, at der var „Ingen ved Hoffet, ei engang blandt Grever og Baroner, som havde tjent længe, der havde Saameget „aarlig. Dog, da Keiseren paastod, at det skulde „saaledes være, og ingen af de Fornemste raadede „derfra, blev det saaledes besluttet, og mig strax udbetalt 2000 Gylden. Ja, Keiseren forundte mig „endog allernaadigst, at min Gage skulde tage sin „Begyndelse fra den Tid, da jeg først blev indbuden, „uagtet jeg ikke kom før, efterdi jeg siden den Tid „ikke havde villet antage nogen anden Herre. Desuden lovede Keiseren mig af fri Villie et Lehn, som „skulde være arveligt for mig og Mine, saasnart no-

„get blev ledigt under hans Herredømme." Da endvidere Tycho ikke ønskede at forblive i Byen selv, deels af Frygt for at adspredes formeget ved Hoffets Nærhed, deels og, som han selv etsteds bemærker, fordi han nødig vilde, at Curtiusses Enke skulde flytte for hans Skyld, saa gav Keiseren ham Valget imellem 3 forskjellige Slotte i Nærheden af Prag, af hvilke han bestemte sig for Benach, der var bekjendt for sin smukke Beliggenhed.

Her lod han nu paa Keiserens Bekostning indrette Alt til et nyt Uranienborg; et Observatorium blev opbygget, et chemisk Laboratorium anlagt, og Værelser istandsatte til de Medhjælpere, han vilde kalde til sig. I den Hensigt formaaede han Keiseren til, i et Brev at anmode Churfyrsten af Brandenburg om, at hans Mathematicus, Johannes Møller, der havde opholdt sig en Tid hos Tycho i Wandsbeck og forestaaet de astronomiske Arbeider, nu maatte komme til ham, for at fortsætte dette Hverv. Selv skrev han til Nederlænderen David Fabricius, der ligeledes havde været hos ham i Holsteen; og, da han tilfældigviis erfoer, at Rothmann, hvem han troede død, endnu levede, opfordrede han ogsaa denne til at forene sig med ham. Et Par dygtige Regnere lod han komme til sig fra Wittenberg; men den vigtigste af alle hans nye Medarbeidere var dog den berømte Johannes Kepler, hvem Tycho havde lært at kjende af et Skrift, som han havde udgivet og tilsendt

ham nogle Aar tilforn, og som ved Siden af en heel Deel phantastiske Speculationer om Himmellegemernes Baner, Bevægelse o. s. v. indeholdt mange Prøver paa en sjelden Skarpsindighed og udmærkede Kundskaber Allerede dengang havde han derfor opmuntret Forfatteren til at lade alle tomme Speculationer fare og hellere anvende sit Talent paa Bearbeidelsen af virkelige Jagttagelser, som han kunde tilbyde ham; men nu opfordrede han ham paa det Indstændigste til at forlade Grätz, hvor han havde et Professorat, og komme til Benach for at deeltage i hans Arbeider.

Imidlertid sendte han sin tilkommende Svigersøn Tengnagel til Wittenberg, for at føre hans Familie til hans nye Opholdssted, og sin ældste Søn til Danmark, for at afhente de store Instrumenter, han havde ladet tilbage paa Hveen. Denne medgav han et Brev til Longomontan, hvori han bad denne være Sønnen behjælpelig med at nedtage og indpakke Instrumenterne, og tillige atter anmodede ham om at komme til sig, hvis det var ham muligt. Ifølge denne Opfordring begav Longomontan sig ogsaa til Benach, hvor han omtrent et Aar understøttede Tycho i hans Undersøgelser, fornemmelig af Maanens Bevægelse, og, da han i August det følgende Aar ønskede at reise hjem, afskedigede Tycho ham, skjøndt nødig, med rigelige Belønninger og et meget anbefalende Vidnesbyrd.

Nu ønskede han dobbelt at see Kepler hos sig;

og, da denne derfor underrettede ham om, at han ikke kunde faae Tilladelse af sine Foresatte til at forlade sin Post, skrev han ham strax tilbage, at han skulde opgive sit Embede, Keiseren vilde efter hans Anbefaling antage ham til sin Mathematicus med meget større Løn, end han hidtil havde havt. Kepler begav sig da paa Veien med sin hele Familie og kom i October samme Aar (1600) til Prag, hvor han traf Tycho, der imidlertid havde forladt Benach. Thi trods al den Velvillie og Forekommenhed, hvormed han var bleven modtaget, lader det næsten til, at han aldrig har kunnet glemme Danmark og vænne sig til sit nye Opholdssted: i Prag var han utilfreds og begav sig derfor til Benach, neppe havde han indrettet sig her før han atter misfornøiet drog tilbage til Prag, hvor Keiseren nu kjøbte ham Curtiusses Huus, som det meest passende for ham; men heller ikke her synes han at have kunnet komme i Ro. Hans Vrantenhed tiltog Dag for Dag, og Kepler beklager sig i sine Breve ofte bitterligt derover og forsikkrer, at den næsten ikke var til at udholde; med stedse stigende Mistillid rugede han over sine Observationer, som en Gjerrig over sine Skatte, og kun med megen Umage kunde hans Medhjælper aflokke ham sparsomme Meddelelser, tildeels vel, fordi han mærkede, at denne hældede mere til det copernicanske System end til hans. Imidlertid lod han dog Jagttagelserne og Beregningerne bestandig fortsætte; men snart skulde han aldeles bortkaldes fra disse.

Endnu i Foraaret 1601 kunde han høitideligholde sin næstældste Datters Bryllup med Tengnagel; men, da han i October samme Aar var indbuden til et Selskab hos en Adelsmand ved Navn Rosenberg, forsømte han at lade Vandet, før han gik tilbords, og følte sig derfor strax under Maaltidet besværet deraf; imidlertid undsaae han sig dog i lang Tid for at reise sig, og, da han endelig var nødsaget dertil, var det forsilde; Naturen nægtede sin Tjeneste, han kom syg hjem og tilbragte 5 Dage under de heftigste Smerter. Lidt efter lidt ophørte vel disse, men i det Sted indtraadte en heftig Feber, hvori han ofte phantaserede stærkt; i saadanne Øieblikke udtalte sig hans Tanker især ved det hyppige Udraab: „Blot jeg ikke maa synes at have levet forgjæves!“ Den af Lægerne foreskrevne Diæt vilde han ikke holde, men begjærede med Heftighed Alt, hvad han fik Lyst til, hvorved det Onde maaskee forværredes. Endelig den tiende Nat, efterat Sygdommen var begyndt, faldt han i en rolig Søvn, og, da han vaagnede den næste Morgen, var han fuldkommen ved sig selv og følte ingen Smerter; men nu vare ogsaa hans Kræfter udtømte, og han mærkede, at Døden nærmede sig. Han lod altsaa sine Sønner og sin Svigersøn tilligemed sine Medhjælpere kalde til sig; overdrog hine at sørge for, at hans efterladte Arbeider ikke gik tabt; opmuntrede disse til at vedblive med deres Studeringer; og paalagde især Kep-

Kepler ved Tychos Dødsleie:

ler saasnart som muligt at tilendebringe Beregningen af Planettavlerne, „og" tilføiede han, „beder jeg Dig, min Johannes, at bevise det af mit System, som du har tænkt at udlede af det copernicanske." Derpaa henvendte han sig til Grev Erik Brahe fra Sverrig, der under hele Sygdommen bestandig havde været hos ham og pleiet ham, takkede denne for hans Kjærlighed imod ham, og bad ham bringe hans Slægt og Venner i Hjemmet hans sidste Hilsen. Kort efter hensov han stille og rolig den 24de October (ny Stiil) 1601, i en Ader af just 54 Aar og 10 Maaneder; et kort Liv, hvis man sammenligner det med den Alder, Mange opnaae, — langt, dersom man udmaaler det med hvad han i det havde udrettet.

Tycho Brahes Død vakte almindelig Sorg hos alle hans og Astronomiens Velyndere i Prag; Keiseren foranstaltede ham en prægtig Ligbegjængelse, ved hvilken den største Deel af den fornemme Adel saaes i Følget; Dr. Jessen, i hvis Huus han havde boet de 9 Maaneder, han var i Wittenberg, holdt Ligtalen, hvori han ikke blot omtalte den Afdødes Fortjenester som Videnskabsmand, men ogsaa roste ham som en god Ægtemand, en omhyggelig Fader, en trofast Ven, og i det Hele skildrede ham som en ædel, frimodig, over enhver Lavhed ophøiet Charakteer. Hans Lig blev bisat i Prags Hovedkirke, og over Graven lod hans Familie siden opreise et Marmormonument, paa hvis nederste Deel hans Billede var

udhugget i fuld Rustning, og paa den øverste en latinsk Indskrift, der begyndte med hans Valgsprog: „Ikke at synes, men at være," og endte med det Vers, han selv havde ladet sætte over Nedgangen til Stjerneborg.

Men med disse Æresbeviisninger mod hans Lig synes ogsaa den keiserlige Gunst at have været udtømt, og alle de gyldne Løfter, man havde givet ham om at understøtte hans Familie og vedligeholde de astronomiske Indretninger, at være gaaede i Graven tilligemed ham: hans Disciple forbleve vel endnu nogen Tid samlede, men adsplittedes snart af Mangel paa Understøttelse; Kepler, der udnævntes til hans Efterfølger, kunde kun med megen Møie og ved uafladelig Solliciteren erholde Saameget af sin Gage, som der behøvedes til et tarveligt Udkomme; og, da hans Kone havde tilbragt en Tid med frugtesløse Underhandlinger om Salget af hans Instrumenter og ikke længer havde Raad ttl at leve i Prag, kjøbte hun for en 3000 Rdlr. en Avlsgaard i Nærheden af Meissen, hvor hun boede til sin Død, der indtraf faa Aar efter hendes Mands (1604). Af deres otte Børn overlevede de sex dem, nemlig to Sønner, og fire Døttre; disse forbleve siden i Bøhmen og giftede sig tildeels med indfødte Adelige; heller ikke synes Familien i Danmark at have bekymret sig synderlig om dem, uagtet endeel af Tychos Sødskende og selv hans Moder endnu var ilive ved hans Død. Først sildigere udstedte hans eneste dalevende Søster, So-

phie,*) et Document, hvori hun anerkjendte dem som sin Broders ægte Børn, og deres Moder som hans Ægtehustru.

Hans Instrumenter tilkjøbte Keiseren sig af Arvingerne for 20000 Rbd.; men, da det kom til Betalingen, reiste der sig en Strid herom mellem Keiseren og de bøhmiske Stænder, idet han meente, at Stænderne skulde udrede Summen, disse derimod vilde, at Keiseren skulde betale den af sin private Formue. Følgen heraf var imidlertid, at de rette Eiere ingen Penge kunde faae, men bleve henholdte med Løfter fra en Termin til en anden. Maaskee meente man ogsaa paa denne Maade at kunne faae billigere Vilkaar, da man vel vidste, at Arvingerne ikke selv havde Raad til at beholde dem; saaledes tilbød man dem for Kjøbesummen en Obligation, hvilken de dog ikke vilde modtage. Overhovedet er det uvist, om de nogensinde have faaet Noget udbetalt, i det Mindste var dette ikke skeet i 1630. Instrumenterne selv stode imidlertid velforvarede, som en ubrugt Skat, i Curtiusses Huus, indtil de ved de

*) Hun var Tycho Brahes yngste Søster og deeltog en Tidlang, som hans Discipel, baade i de astronomiske og chemiske Arbeider. Hun var gift med Otto Thott, og ved ham Moder til den bekjendte Tage Thott; men, da hun i en ung Alder blev Enke, forlovede hun sig med en Adelsmand Erik Lange, der ogsaa var en Discipel af hendes Broder. Denne reiste derpaa til Tydskland, for videre at studere Chemien; men, da han mod sit Løfte lod flere Aar hengaae uden at vende tilbage, erindrede hans Forlovede ham derom i et smukt latinsk Digt, som man endnu har.

Globus

Uroligheder, der udbrøde i Prag 1619, bleve bortagne, sønderbrudte og adsplittede, saa at man ikke veed, hvor de ere blevne af. Blot den store Globus blev ført til Neisse i Schlesien, hvor den bevaredes i Jesuitercollegiet, indtil Byen i Trediveaarskrigen 1632 blev taget med Storm af den danske Prinds Ulrich; han lod da Globen føre til Danmark, hvor den opstilledes paa Universitet og senere paa Rundetaarn; men ved den store Ildebrand 1728 ødelagdes den tilligemed Observatoriets andre Instrumenter. Hvad angaaer Øen Hveen, da blev efter Tychos Bortreise snart En, snart en Anden af Adelen forlehnet med den; Bygningerne lod man deels forfalde, deels nedbryde, for at anvende Materialerne paa andre Steder, og allerede i 1652 vare alle synlige Spor af Tychos Anlæg forsvundne. Først i den seneste Tid (1823 — 24) ere ved de Eftergravninger, Præsten Niels Ekdahl har ladet anstille, nogle Levninger af Stjerneborg og en Deel af Kjælderen under Uranienborg blevne opdagede. Saa kort varede de Værker, som Tycho troede skulde bringe hans Navn til den sildige Efterslægt.

Men et varigere Minde, der ikke saa snart vil forgaae, satte han sig ved sine Observationer. Disse havde han alt fra sin tidligste Ungdom med megen Nøiagtighed optegnet i særskilte Bøger for hvert Aar, og derpaa ladet reenskrive og ordne efter Gjenstandene; den hele Samling inddeler han selv efter Tids-

følgen i sine Barndoms- Ungdoms- og Manddoms-Arbeider, hvilke sidste begynde med hans Ankomst til Hveen; et saadant haandskrevet Exemplar oppebevares endnu paa det store Kongelige Bibliothek i Kjøbenhavn. Disse Observationer bleve af hans Arvinger overdragne Kepler til Beregning og Udgivelse, og aldrig kunde de være faldne i værdigere Hænder. Med utrættelig Flid vedblev han trods alle de Hindringer, som trange Kaar, Mangel paa Opmuntring og Anerkjendelse lagde ham i Veien, at bearbeide den ham betroede Skat af Jagttagelser; hans Skarpsindighed blev aldrig træt af at udtænke, hans Taalmodighed ikke af at udføre det ene nye Forsøg efter det andet, indtil det endelig efter mange frugtesløse Bestræbelser lykkedes ham at opdage de sande Love, hvorefter Planeternes Bevægelser rette sig. Støttet herpaa, udgav han 26 Aar efter Tychos Død de bebudede Planettavler, der efter Tychos Bestemmelse fik Titel af de Rudolphinske, til Erindring om den Understøttelse, hvormed Rudolph den Anden havde bidraget til deres Fuldendelse. Disse Tavler ere forlænge siden fortrængte af andre og fuldkomnere, dem skarpere Observationer og forbedrede Theorier senere have forskaffet os; men hvad der aldrig vil glemmes, saalænge Astronomien er til, det er, at Tycho Brahes Observationer i Keplers Haand bleve det første Grundlag til hele den nyere Tids Kundskab om Himmellegemernes Bevægelser og Verdenssystemets Indretning.

Selskabet for Trykkefrihedens rette Brug (stiftet i Marts 1835) har til Formaal: ved de Midler, der staae i dets Magt, at fremme Trykkefrihedens rette Brug, modarbeide dens Misbrug i hvilkensomhelst Retning, og saaledes virke til Folkeoplysning.

Selskabet foranstalter Udgivelsen af et Ugeskrift „Dansk Folkeblad," hvis Hovedformaal er at udbrede saadanne Kundskaber, som kunne tjene til at oplyse Folket, og danne dets Dom om Gjenstande, der maae være vigtige for Alle.

Selskabet søger fremdeles ved Belønninger at fremkalde populære Skrifter, skikkede til i alle Borgerklasser at forædle Sindet, forbedre Smagen og udbrede Kundskaber, fornemmelig om Communalvæsen, Handel og andre Næringsgrene, samt hvad der overhovedet griber ind i Borgerlivet.

Saadanne Priisskrifter, saavelsom andre Bøger, tjenlige til samme Øiemed, foranstalter Selskabet udgivne til muligst billig Priis og udbredte i Folket; de bortgives efter Anmodning til Sognebibliotheker paa Landet, til Sygehuse, Fattighuse, Straffeanstalter og lignende Steder. Antallet paa de Exemplarer af Selskabets Skrifter, som bortskjænkes til saadanne Stiftelser, er fortiden (i Marts 1838) 267; og desuden uddeles ligeledes gratis til adskillige af disse Stiftelser 134 Exemplarer af Folkebladet.

Det aarlige Contingent er 2 Rbd. Sedler. For dette erholder ethvert Medlem Folkebladet og de af Selskabet fra Tid til Tid udgivne Skrifter.

Selskabet har sit Hovedsæde i Kjøbenhavn, hvor Bestyrelsen er overdraget til en Repræsentation, der vælges af Selskabets Medlemmer. Naar fra en By eller sammes Omegn eller et Landdistrikt 24 eller Flere ere blevne Medlemmer af Selskabet, kunne de danne et Filialselskab eller en særegen Afdeling, som udvælger sin egen Bestyrelse. Saadanne Filialselskaber eller særegne Afdelinger ere allerede oprettede i Aalborg, Faaborg, Frederiks=

borg, Fredericia, Grenaae, Hjørring, Hobroe, Holbek Kjøge, Kolding, Korsøer, Mariboe, Rakskov, Nykjøbing paa Falster, Odense, Randers, Roeskilde, Rudkjøbing, Rønne, Slagelse, Stege, Tørninglehn, Ærøeskjøbing.

Antallet af Selskabets Medlemmer er fortiden (Marts 1838) 5003. Folkebladet har desuden 81 Subskribenter.

Folkebladet redigeres af Selskabets Skriftcommittee, hvis Medlemmer for Tiden ere: Pastor Gad, Professor P. G. Bang, Professor Schouw, Etatsraad Ørsted, Professor Thiele, Justitsraad Molbech, Professor Engelstoft, Professor David, og Etatsraad Hvidt.

Selskabet har udgivet følgende Skrifter:

a) I det første Aar.

1. Udvalgte Fortællinger af Hebel, frit oversatte af Assessor Algreen-Ussing. 68 S. Duodez. Priis: 10 ß. heftet.
2. Udvalgte Advents- og Jule-Psalmer, redigerede af Professor Sibbern. 36 S. Duodez. Priis: 8 ß. heftet.
3. Samling af fædrelandshistoriske Digte, redigeret af F. Fabricius. 288 S. Duodez. Priis: 48 ß. heftet.

b) I det andet Aar.

4. Samling af danske Sange, samlet og ordnet af H. Hertz. Første Hefte. 176 S. i Duodez med Noder til 34 Melodier. Priis: 32 ß. heftet.
5. Samling af danske Sange, samlet og ordnet af H. Hertz. Andet Hefte. 168 S. i Duodez med Noder til 36 Melodier. Priis: 32 ß. heftet.
6. Historisk Fremstilling af Reformationens Indførelse i Danmark, et kronet Priisskrift af Pastor J. L. Rohmann. 240 S. Duodez. Priis: 48 ß. indbundet.
7. Historie om Reformationens Indførelse i Danmark, af Pastor L. F. Luplau. 72 S. Duodez. Priis: 16 ß. heftet.
8. Bogtrykkeren Benjamin Franklins Liv og Levnet, af Pastor Marckmann. 168 S. Duodez. Priis: 28 ß. heftet.

9. Om den danske Billedhugger Bertel Thorvaldsen, af Professor Thiele. 48 S. Duodez. Priis: 10 ß. heftet.
10. Udvalgte Psalmer for den stille Uge og Paasken, redigerede af Professor Sibbern. 36 S. Duodez. Priis: 8 ß. heftet.
11. Fortællinger og Skildringer af den danske Historie ved Justitsraad, Professor C. Molbech. Første Hefte. 238 S. Duodez. Priis: 48 ß. heftet.

c) I det tredie Aar.

12. Fortællinger og Skildringer af den danske Historie ved Justitsraad, Professor C. Molbech. Andet Hefte. 260 S. Duodez. Priis: 48 ß. heftet.
13. Det danske Sprog i Hertugdømmet Slesvig, af Professor, Dr. C. Paulsen. 60 S. Duodez. Priis: 12 ß. heftet.
14. Den danske Astronom Tycho Brahes Liv og Levnet af Magister, Observator P. Pedersen. 96 S. Duodez. Priis: 20 ß. heftet.

Endvidere kan ventes at udkomme paa Selskabets Bekostning:

1. Et physisk-geographisk Haandkort over Danmark af Capitain Olsen, med tilhørende Beskrivelse af Professor Schouw. Med Uddelingen af dette Kort tilligemed Beskrivelsen vil der blive begyndt i April Maaned d. A.
2. En populær Fremstilling af den danske Bondestands Historie af Cand juris Bergsøe.
3. En populær Fremstilling af Jordklodens Physik af Etatsraad Ørsted.
4. En populær Fremstilling af Danmarks geognostiske Forhold af Professor Forchhammer.

5 og 6. Tvende Hefter af Justitsraad Molbechs „Fortællinger og Skildringer af den danske Historie."

Desuden ere tre indkomne Besvarelser af den af Selskabet udsatte Priisopgave „En god historisk Læsebog for Bondestanden" fortiden under Commitee-Bedømmelse; ligesom ogsaa forskjellige Skrifter, til hvis Udgivelse imid-

lertid endnu ikke Repræsentantskabets Beslutning er indhentet, ere forberedede.

De, som agte at indtræde i Selskabet, ville behage at anmelde dette (med Angivelse af deres Bolig eller af det Sted, hvor Blade og Skrifter til dem kunne afleveres) i Kjøbenhavn: hos Selskabets nuværende Sekretær, Cand. juris Liebe (Klædeboderne, Nr 5 og 6); i Frederiksborg: Justitsraad Kynde; i Frederiksfund: Consul Lange; paa Frederiksværk: Kjøbmand Lassen; i Helsingøer: Etatsraad Steenfeldt; i Holbek: Landphysicus Arends: i Kallundborg: Pastor Friis eller Boghandler Brandt; i Kjøge: Cand theol. Nyrop; i Korsøer: Amtstuefuldmægtig Gjellerup; i Næstved: Klokker Handrup; i Ringsted: Skolelærer Jensen; i Roeskilde: Kammerraad Hansen; i Slagelse: Pastor Salicatti; i Vordingborg: Overkrigskommissær Guldberg; i Stege: Justitsraad Meincke; i Rønne: Adjunkt Hasselriis; i Nykjøbing paa Falster: Boghandler Berggreen; i Mariboe: Kjøbmand Sidenius; i Nakskov: Boghandler Thjerry; i Rudkjøbing: Amtsprovst Lund; i Assens, Kjerteminde og Middelfart: Cancellieraad Hempel eller Boghandler Milo; i Faaborg: Pastor Michelsen; i Nyborg: Boghandler Busch; i Odense: Biskop Faber; i Aalborg: Toldkasserer Thorbrøgger; i Aarhuus: den Jessenske Boghandling; i Fredericia: Chordegn Simonsen; i Grenaae: Praktiserende Læge Hansen; i Hobroe: Praktiserende Læge Ovenbeck; i Horsens: Cancellieraad Malling; i Hjørring: Etatsraad Brinck-Seidelin; i Kolding: Pastor Galskjøt; i Nykjøbing paa Mors: Apotheker Vegtrup; i Randers: Overlærer Ingerslev; i Ribe: Boghandler Termansen; i Ringkjøbing: Adjungeret Postmester Krarup; i Skive: Pastor Aagaard; i Varde: Skolelærer Nielsen i Orre; i Viborg: Cand. juris O. Jespersen; i Aaröesund: Agent Bruun; i Haderslev: Leiebibliothekar Sørensen; i Tørninglehn: Pastor Randbøll i Skrydstrup; i Ærøeskjøbing, Provst Christensen.

Af de tvende første Aargange af Folkebladet kunne complette Exemplarer ikke mere erholdes. Derimod kunne de, som erlægge Contingent fra 1ste April 1837, erholde 3die Aargang med tilhørende Skrifter.

Lund Seidelin